

Kvinder & Mænd

1999

Kvinder & Mænd 1999

Udgivet december 1999 af:

**Danmarks Statistik
Ligestillingsrådet**

ISBN 87-501-1093-4

Omslag: Robert Storm Petersen

Pris: 120,00 kr. incl. 25 pct. moms

Oplag: 3.000

Danmarks Statistiks trykkeri, København

Tidligere udkommet:

Kvinder & Mænd

November 1985

ISBN 87-501-0658-9

Kvinder & Mænd

Oktober 1995

ISBN 87-501-0938-3

Henvendelse vedrørende indholdet i denne publikation kan ske til:

Danmarks Statistik

Sejrøgade 11

2100 København Ø

Tlf. 39 17 39 17

E-mail: dst@dst.dk

Ligestillingsrådet

Tordenskjoldsgade 27, 3. sal

Postboks 1519

1020 København K

Tlf. 33 92 33 11

E-mail: lr@lige.dk

Publikationen kan købes hos Danmarks Statistik,
Ligestillingsrådet eller hos boghandleren

© Danmarks Statistik og Ligestillingsrådet

Enhver form for hel eller delvis gengivelse eller mangfoldiggørelse af denne publikation uden skriftligt samtykke fra de to styrelser er forbudt efter gældende lov om ophavsret. Undtaget herfra er citatretten, der giver ret til at citere, med angivelse af denne publikation som kilde, i overensstemmelse med god skik og i det omfang, som betinges af formålet.

Forord

Kvinder & Mænd 1999 er en videreførelse af den publikation, som udkom i 1995.

Publikationens formål er at belyse ligheder og uligheder mellem kønnene i Danmark, ud fra tilgængelig statistik. Oplysningerne er inddelt i kapitler, som belyser: Befolkning, familieliv, børn og kønsroller; Helbredsforhold; Retsvæsen; Uddannelse; Arbejdsmarkedet; Indkomstforhold og løn; Politisk deltagelse, ledelse og magt.

For at gøre bogen overskuelig illustrerer bogens figurer og tabeller alene hovedresultaterne. Statistikken bag figurerne, samt yderligere tabeller, kan findes på den CD-rom, som er indlagt i bogen.

Publikationen kan naturligvis kun indeholde et udvalg af de statistiske oplysninger, som findes om kvinder og mænd. Angivelsen af datakilder giver dog læseren mulighed for at finde mere detaljerede oplysninger.

Publikationen er fremkommet i samarbejde mellem Ligestillingsrådet og Danmarks Statistik. En redaktionsgruppe, bestående af Peter Andersen Hove (Ligestillingsrådet), Anita Lange og Dorte Larsen (Danmarks Statistik), har stået for udarbejdelsen af publikationen.

November 1999

Jan Plovsing
Rigsstatistiker

Ingrid Rasmussen
Formand for Ligestillingsrådet

Indholdsfortegnelse

Milepæle	7
1. Befolkning, familieliv, børn og kønsroller	11
Befolkningens sammensætning	11
Fødsler	12
Familier	15
Vielser og skilsmisser	17
Daginstitutioner	18
Orlovsordninger	20
Arbejdsfordeling i hjemmet	22
2. Helbredsforhold	25
Levetid	25
Dødsårsager	26
Sygehusbenyttelse	27
Sygefravær	30
Barns første sygedag	31
3. Retsvæsen	33
4. Uddannelse	35
Uddannelsesniveau	35
Igangværende uddannelse	36
Erhvervsfaglige uddannelser	37
Korte og mellemlange videregående uddannelser	38
Lange videregående uddannelser	38
Ph.d.-studerende	39
5. Arbejdsmarkedet	43
Arbejdsstyrken	43
Erhvervsfrekvens	43
Arbejdstid	45
Arbejdsløshed	49
Kønspdelt arbejdsmarked	49
6. Indkomstforhold og løn	53
Indkomst	53
Løn	54
Privat og offentlig ansættelse	54
Arbejdsfunktion	56
Ledelse	60
Uden ledelsesfunktion	61
Uddannelsesniveau	62
7. Politisk deltagelse, ledelse og magt	65
Parlamentarisk valgte	65
Ministre og borgmestre	67
Politiske partier	68
Råd, nævn og udvalg	69
Bestyrelser	70
Ledere	70
Personale i ledende stillinger i staten	71

Milepæle

- 1814:** Den første folkeskolelov vedtages. Den pålægger begge køn undervisningspligt.
- 1857:** Ugifte kvinder bliver fuldmyndige, når de er fyldt 25. De får lige arveret med mænd og ret til næringsbrev.
- 1875:** Kvinder får adgang til universitetet i København.
- 1880:** Gifte kvinder får ret til at hæve og administrere deres egen løn.
- 1882:** Første vuggestue åbnes i København.
- 1899:** Gifte kvinder får samme myndighed som ugifte, og mandens rådighed over fælleseje indskrænkes ved lov.
- 1901:** Kvinder, der arbejder i industrien, får ret til 4 ugers barselshvile med mulighed for økonomisk støtte uden fattighjælps virkning, dvs. tab af valgret, pligt til tilbagebetaling m.m.
- 1903:** Kvinder opnår stemmeret og bliver valgbare til menighedsrådene.
- 1908:** Kvinderne opnår kommunal valgret og valgbarehed ligesom mænd. Enker får ret til forældremyndigheden over egne børn.
- 1915:** Kvinder får stemmeret og er valgbare til Rigsdagen på samme betingelser som mænd.
- 1919:** Princippet om lige løn for samme arbejde for statsemployer indføres.
- 1921:** Lov om kvinders lige adgang til alle offentlige tjenestestillinger og erhverv, med undtagelse af gejstlige og militære poster.
- 1922:** Gifte kvinder får sideordnet forældremyndighed over egne børn i ægteskabet, samt ret til at komme i betragtning som indehavere af forældremyndighed ved skilsmisse.
Enhver, der er fyldt 65 år, får ret til aldersrente. Beløbet er frem til 1947 lavere for enlige kvinder end for enlige mænd.
- 1924:** Den første kvindelige minister udnævnes.
- 1939:** Ret til barselshvile 8 uger efter fødsel og pligt til 4 ugers arbejdsophør med dagpenge efter fødsel.
- 1952:** Gifte kvinder får ret, men ikke pligt til at underskrive selvangivelsen. Kvinder ligestilles med mænd med hensyn til ordener.

- 1957:** Forældre ligestilles som værger for deres børn.
- 1960:** Folketinget vedtager konventionen fra den Internationale Arbejderkonference (ILO) af 1951 vedrørende ligeløn for kvinder og mænd.
Der indføres 14 ugers barselshvile for dagpengeforsikrede og 2 uger for selvstændigt erhvervsdrivende, der er dagpengeforsikrede.
- 1964:** Funktionærloven sikrer ligeløn for handels- og kontorfunktionærer samt barselshvile i op til 5 måneder, dog kun på halv løn.
- 1967:** P-pillen frigives.
- 1970:** Kildeskatteloven træder i kraft med bl.a. særlig skatteansættelse for gifte kvinders arbejdsindtægt. Formuleringer om "familieoverhovedet" forsvinder. Dog fastholdes sambeskatningen som grundprincip.
- 1973:** Retten til legal abort sikres ved lov.
Princip om ligeløn bliver indført i det faglige system ved overenskomstforhandlinger.
- 1976:** Lov om ligestilling af kvinder og mænd for arbejde af samme værdi vedtages. EF-direktiv om ligestilling vedtages.
- 1978:** Lov om ligestilling af kvinder og mænd med hensyn til beskæftigelse vedtages.
Ligestillingsrådet lovfæstes.
- 1979:** Det første af 32 kvindekrisecentre oprettes i Danmark.
- 1980:** Gravditetsorlov på fire uger før fødslen og barselorlov 14 uger efter fødslen.
- 1981:** Der bliver ansat 14 ligestillingskonsulenter i AF-systemet.
Navneloven bliver kønsneutral.
Efter kommunalvalget er der for første gang kvinder i alle kommunalbestyrelser.
- 1982:** Skattelovgivning og navnelovgivning bliver kønsneutral.
- 1983:** Barselorlov forlænges fra 14 til 24 uger. Mænd får adgang til at holde fædreorlov i forbindelse med barsel, og der åbnes mulighed for delt forældreorlov.
- 1985:** Lov om ligestilling mellem kvinder og mænd ved udpegning af medlemmer til offentlige udvalg, kommissioner o.l. vedtages. Folketinget vedtager, at regeringen skal udarbejde handlingsplan for ligestilling.

- 1988:** Lov om ligestilling mellem kvinder og mænd pålægger offentlige myndigheder at fremme ligestillingen.
- 1990:** Bestyrelsesloven vedtages.
- 1992:** Lov om forældreorlovsydelse vedtages.
Ligestillingslovgivningen giver Ligestillingsrådet udvidede beføjelser til at undersøge ligelønssager.
- 1994:** Børnepasningsorlov indføres.
- 1998:** Fædre får ret til yderligere 14 dages orlov i 25. - 26. uge efter fødslen.

1. Befolkning, familieliv, børn og kønsroller

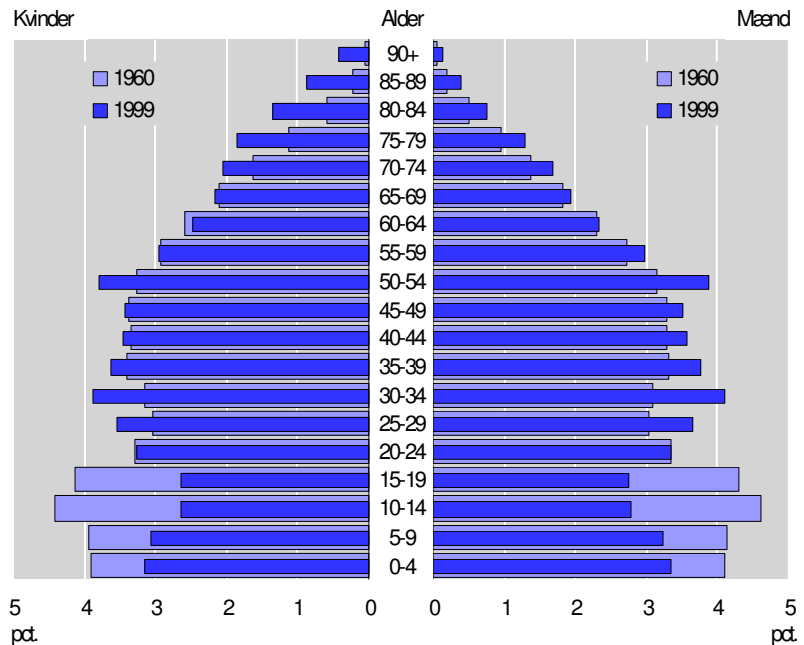
Befolkningens sammensætning

Der fødes flere drenge end piger, alligevel udgør kvinderne en større andel af den danske befolkning end mændene. Dette skyldes, at mænd har en højere dødelighed især i de yngre aldre end kvinder. Mænds overdødelighed bliver belyst i afsnittet om helbredsforhold.

Den 1. januar 1999 udgjorde kvinder 50,6 pct. af den danske befolkning. I de yngre aldersklasser er der flere mænd end kvinder, men omkring 55-års alderen bliver dette forhold udlignet. I 1960 var det allerede omkring 25-års alderen, at der var ligeså mange kvinder som mænd. Befolkningsgruppen over 80 år består af to tredjedele kvinder, og i aldersgruppen over 90 år, udgør kvinderne 3/4 af personerne. Det at kvinder lever længere end mænd, resulterer i en højere gennemsnitsalder for kvinder end for mænd. Gennemsnitsalderen er i 1999 for kvinder 39,8 år, og for mænd 37,2 år.

Figur 1.1

Befolkningens aldersfordeling i 1960 og 1999

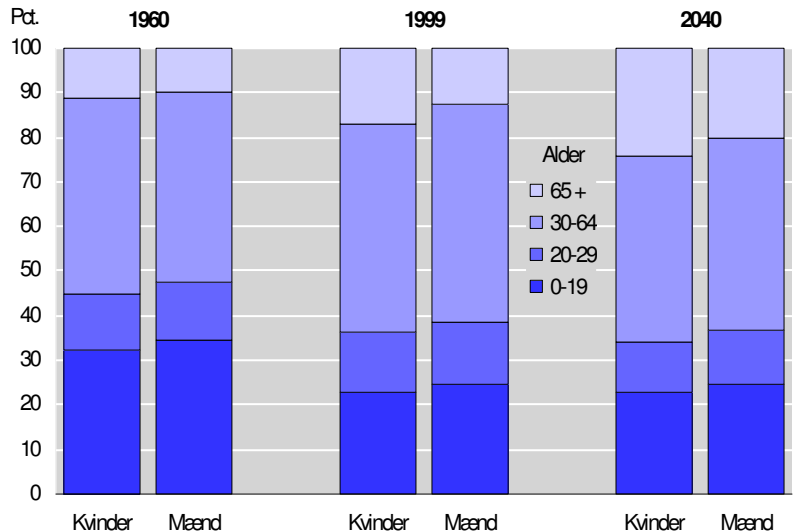
Kilde: *Befolkningens bevægelser og Befolkningen i kommunerne 1. januar*

Udviklingen i befolkningens aldersgrupper fra 1960 til 1999 er illustreret i figuren ovenover. Befolkningspyramiden viser befolkningens sammensætning med hensyn til køn og alder i 1960 og 1999. Det ses, at andelen af unge under 20 år er gået tilbage, mens andelen af ældre er øget. I den erhvervsaktive alder, 20-64 år, udgør mænd stadigvæk en større andel end kvinder, om end forskellen er meget lille.

Figur 1.2 viser kønnenes aldersfordeling i 1960 og 1999 samt den forventede aldersfordeling i 2040. Befolkningsprognosen viser, at specielt andelen af personer over 65 år vil stige indtil 2040. I dag udgør kvinderne den største del af aldersgruppen over 65 år. Det vil de også gøre i år 2040, men procentvis vil mændenes andel af personer over 65 år have steget mere, således at forskellen mellem kønnene bliver mindre.

Figur 1.2

Aldersfordeling før, nu og i fremtiden

Kilde: *Befolkningens bevægelser og Befolkning og valg* (Statistiske Efterretninger)

De foregående figurer giver et klart billede af, at det er andelen af børn og unge, som er blevet mindre.

Fødsler

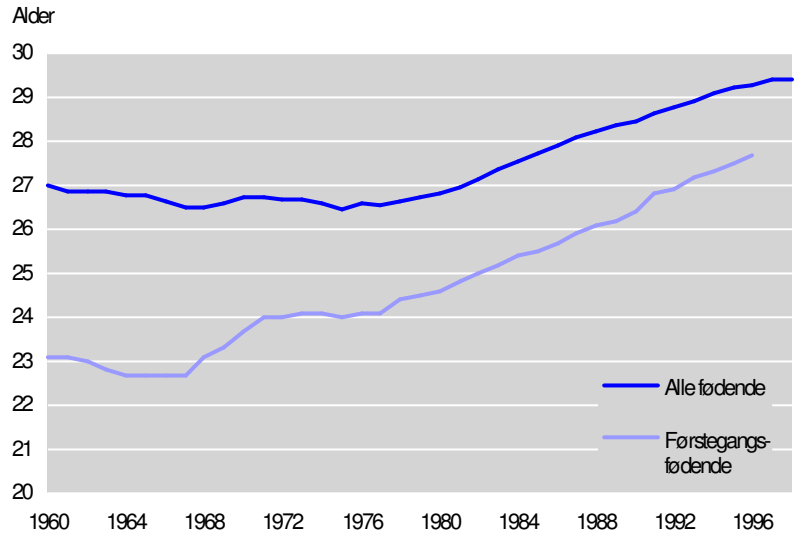
Historisk set lå kvinders fertilitet på omkring 4,5 indtil 1890. Herefter faldt kvinders fertilitet støt frem til begyndelsen af 1930'erne, hvor den var 2,1. I 1950'erne og første halvdel af 1960'erne lå fertiliteten på ca. 2,5. Fra 1966 faldt fertiliteten yderligere, og nåede i midten af 1980'erne det hidtil laveste niveau på 1,4. Efterfølgende er fertiliteten igen steget, og ligger i dag på 1,8.

Den samlede fertilitet er et mål for hvor mange børn kvinder i gennemsnit får.

Samtidigt med at antallet af fødsler pr. kvinde er faldet, er gennemsnitsalderen for fødende kvinder steget fra 27 år i 1960 til 29,4 år i 1997. I samme periode steg gennemsnitsalderen for førstegangsfødende fra 22,5 år til 27 år. Det billede, der tegner sig er, at flere kvinder i dag end tidligere, dels udskyder deres fødsler til en senere alder, og dels får færre børn.

Figur 1.3

Gennemsnitsalder for fødende kvinder

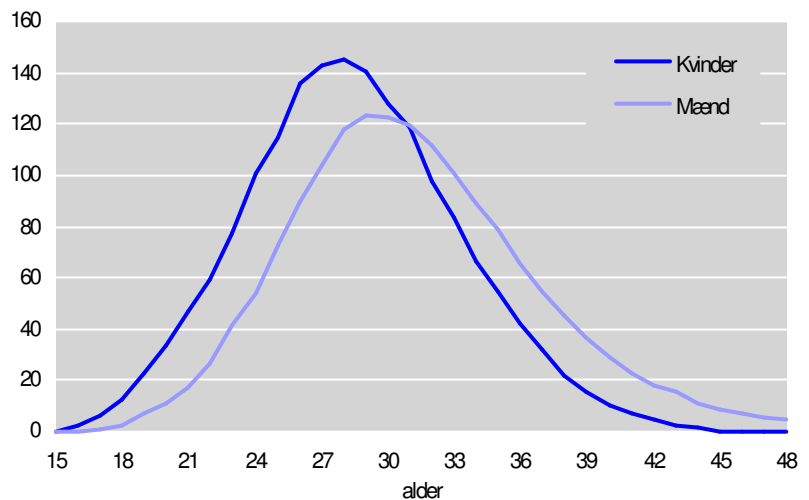
Kilde: *Befolkningens bevægelser*

Betragter man figur 1.4, ses det, at mænd generelt får deres børn nogle år senere end kvinder. Den mest almindelige alder for forældrene ved et barns fødsel var i 1993 28 år for mødre og 29 år for fædre.

Figur 1.4

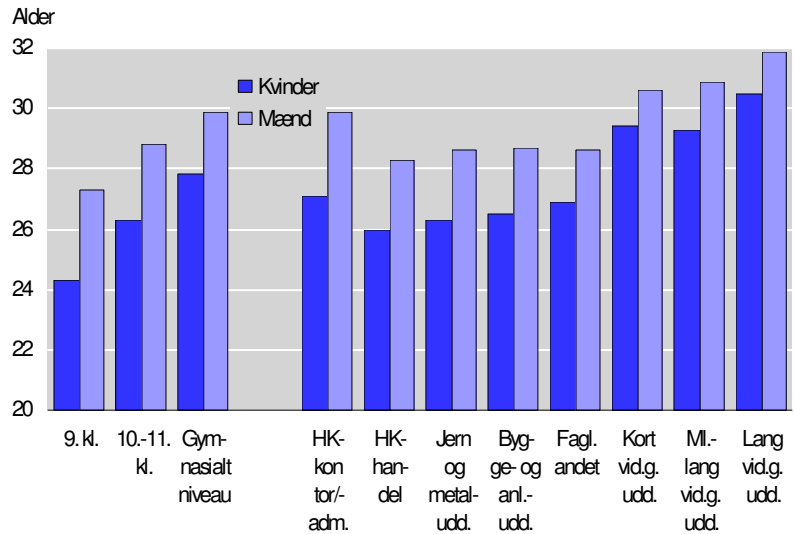
Antal fødte pr. 1.000 kvinder og mænd, efter alder, 1993

Fødte pr. 1.000 personer

Kilde: *Befolkning og valg* (Statistiske Efterretninger)

Figur 1.5

Alder ved første barns fødsel for kvinder og mænd, fordelt efter uddannelse, 1993

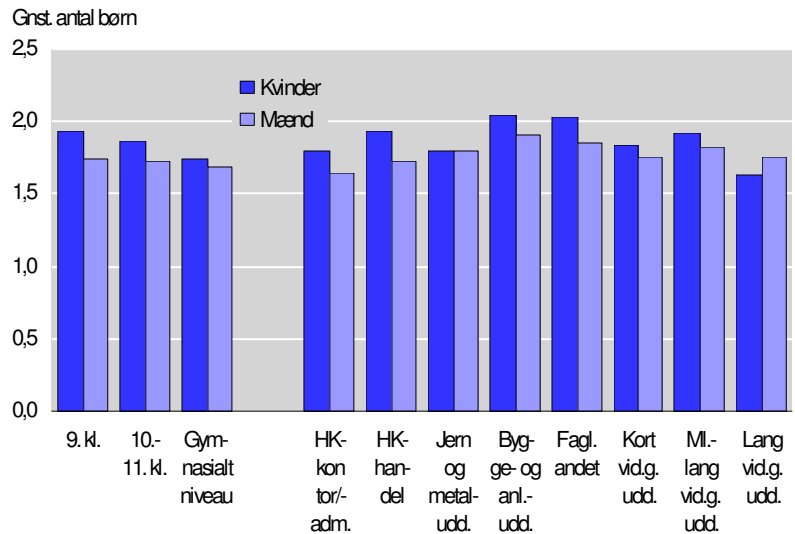

Kilde: *Befolkning og valg* (Statistiske Efterretninger)

Der er en klar sammenhæng mellem kvinders uddannelse og hvornår de får børn. Kvinder med høje uddannelser udskyder deres fødsler længst. Det er de højest uddannede kvinder, der føder senest og får færrest børn. Desuden finder man ligeledes i gruppen af højtuddannede kvinder, den største andel af kvinder, der forbliver barnløse. Den højeste andel barnløse mænd findes derimod blandt mænd uden erhvervsuddannelse.

Figur 1.6

Gennemsnitlig antal børn for 44-årige kvinder og mænd, 1993

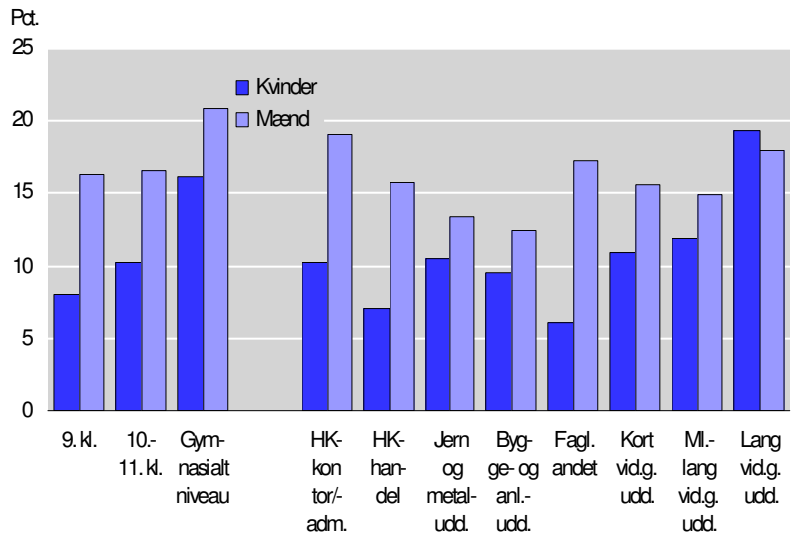
Kilde: *Befolkning og valg* (Statistiske Efterretninger)

Kvinderne er i dag i højere grad på arbejdsmarkedet end tidligere, hvilket bidrager til den viste udvikling i fertiliteten. Mange kvinder gennemfører en uddannelse først og/eller finder fodfæste på arbejdsmarkedet, inden de stifter familie.

En anden grund til nedgangen i fertiliteten er den nemmere adgang til prævention, og svangerskabsafbrydelse, fx P-pillens frigivelse i 1967, og indførslen af den fri abort i 1973.

Figur 1.7

Andel barnløse 44-årige kvinder og mænd, 1993

Kilde: *Befolkning og valg* (Statistiske Efterretninger)

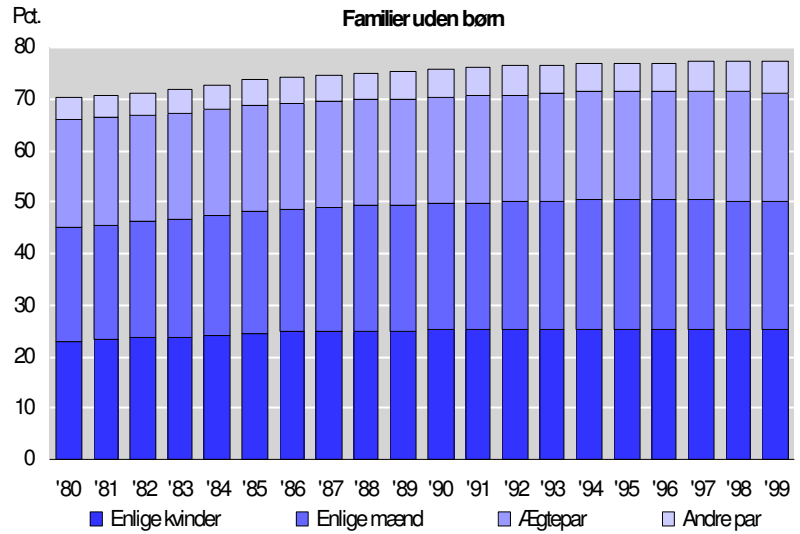
Familier

En familie er defineret som en eller flere personer, der bor på samme adresse, og som har visse indbyrdes relationer. En familie er en enlig, et par eller et ikke-hjemmeboende barn under 18. Hjemmeboende børn under 18 regnes med til forældrenes familier. Kategorien par dækker over ægtepar, samlevende og samboende par, og fra 1989 også registrerede partnerskaber.

Betrakter man figur 1.8 ses det, at den andel familier uden børn udgør af det samlede antal familier er steget igennem hele perioden fra 1980 til 1999. Denne stigning observeres i samtlige de udvalgte familietyper gennem hele perioden. I den samme periode, er andelen af familier med børn faldet fra 28,8 pct. til 22,4 pct., svarende til et fald i antallet af børnefamilier på ca. 85.000. Det kan umiddelbart virke underligt, idet fertiliteten har været stigende i den samme periode. Men til trods for en stigende fertilitet har antallet af fødte børn været mindre end antallet af børn, som er blevet voksne i perioden. Derfor bliver der totalt set færre børnefamilier.

Figur 1.8

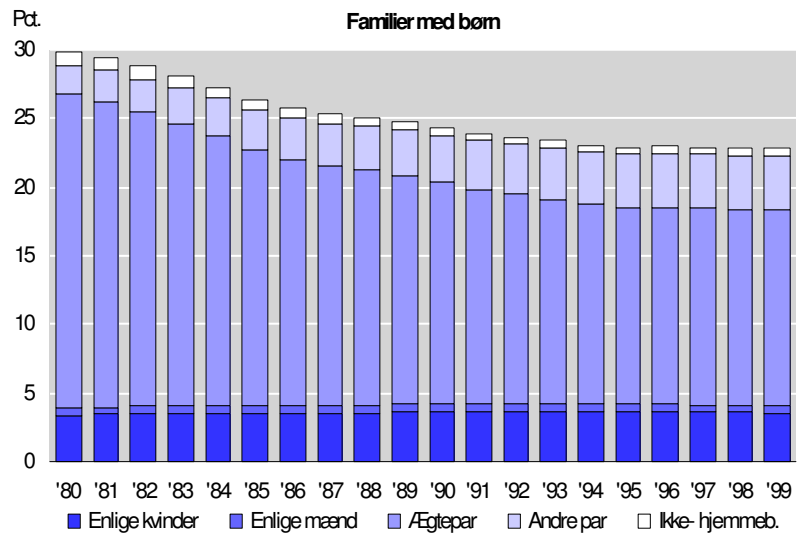
Familier uden børn over tid

Kilde: Statistisk tiårsoversigt og materiale i Danmarks Statistik

Figur 1.9

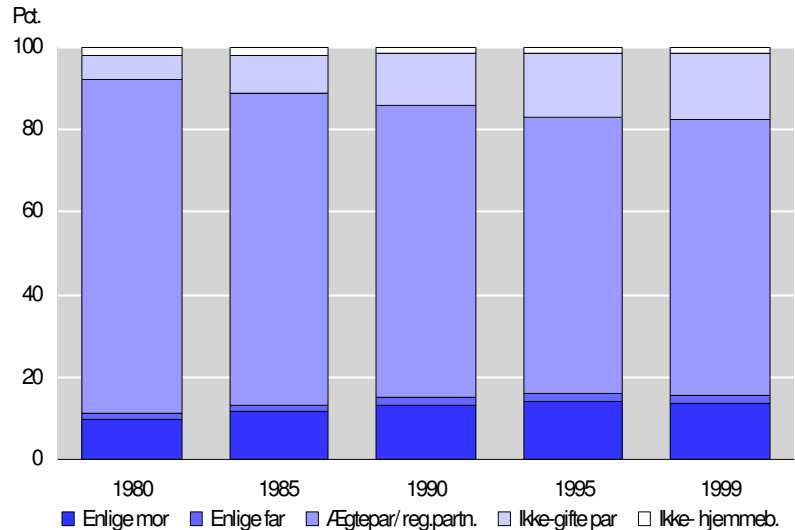
Familier med børn over tid

Kilde: Statistisk tiårsoversigt og materiale i Danmarks Statistik

Når man kigger på børnenes fordeling på familietyper, ser man at andelen af børn hos ikke-gifte par er steget støt gennem hele perioden, mens andelen af børn hos ægtepar er faldet. Andelen af enlige mødre har været svagt stigende gennem hele perioden.

Figur 1.10

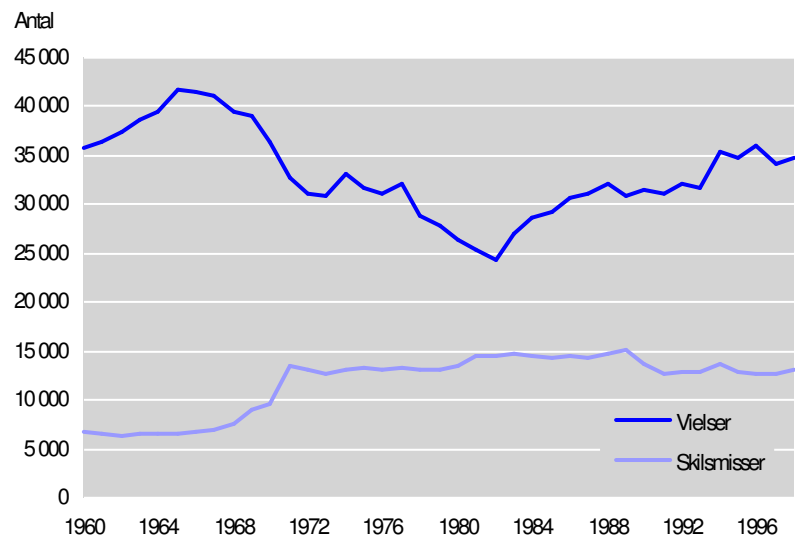
Børnenes fordeling på familietyper

Kilde: *Befolkning og valg* (Statistiske Efterretninger) og materiale i Danmarks Statistik

Vielser og skilsmisser

Betrakter man vielser og skilsmisser, ses det, at antallet af vielser er faldet fra den sidste halvdel af 1960'erne til den første halvdel af 1980'erne, hvor der var knap 25.000 vielser. Efterfølgende er antallet af vielser steget støt, således at der i dag foretages ca. 35.000 vielser årligt, hvilket svarer til niveauet i 1960. Antallet af årlige skilsmisser blev i perioden fra 1968 til 1972 næsten fordoblet. Siden har det årlige antal af skilsmisser været mellem 13.000 og 15.000. Antallet af skilsmisser var højest i slutningen af 1980'erne.

Figur 1.11

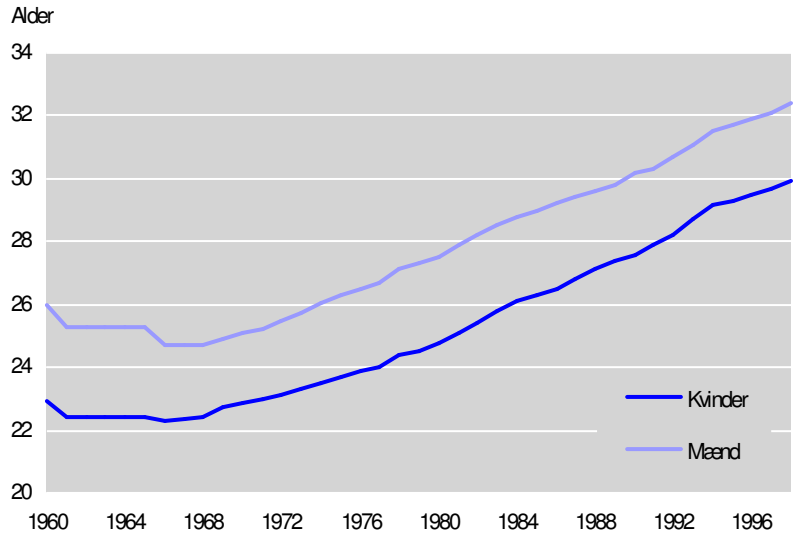
Vielser og skilsmisser

Kilde: *Statistisk tiårsoversigt*

Gennemsnitsalderen for førstegangsviede er steget støt fra slutningen af 1960'erne til nu og er i dag 29,9 år for kvinder og 32,4 år for mænd. Der ses en tendens til at udskyde ægteskab, hvilket korresponderer med udskydelsen af fødsler.

Figur 1.12

Gennemsnitsalderen for førstegangsviede kvinder og mænd

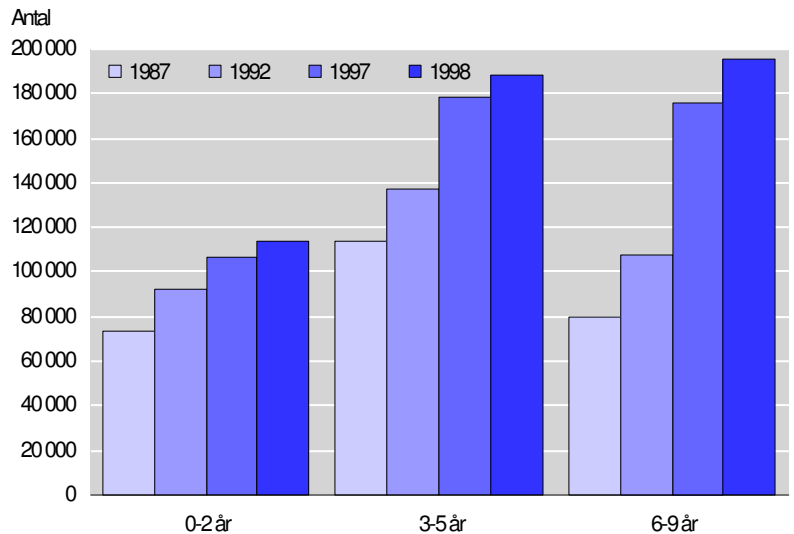

Daginstitutioner

Kvindens øgede deltagelse på arbejdsmarkedet betyder, at der skabes en større efterspørgsel efter daginstitutionspladser.

Figur 1.13

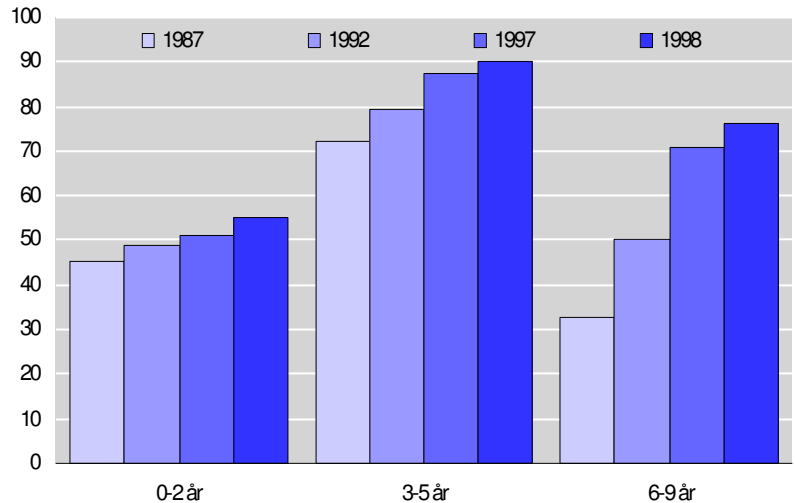
Dagpasningsordninger for børn og unge, antal

I perioden fra 1987 til 1998 er antallet af børn og unge i daginstitutioner næsten fordoblet. Den største stigning er i aldersgruppen 6-9 år, hvor antallet af børn er steget med 150 pct. At det netop er denne gruppe, der er steget mest markant, skyldes formentligt, at der siden starten af 1990'erne har været en stor udbygning af skolefritidsordninger (SFO).

Figur 1.14**Dagpasningsordninger for børn og unge, dækningsgrad**

Dækningsgrad (pct.)

Kilde: *Sociale forhold, sundhed og retsvæsen* (Statistiske Efterretninger)

Tabel 1.1**Dækningsgrad ved offentligt finansierede børnepasningsmuligheder i Europa, 1997**

	0-2 år	3-5 år	6-9 år
Belgien	30,0	95,0	.
Danmark	48,0	82,0	80,0
Finland	21,0	53,0	65,0
Frankrig	23,0	99,0	30,0
Grækenland	3,0	70,0	6,5
Holland	8,0	71,0	5,0
Irland	2,0	55,0	5,0
Island	.	49,9	.
Italien	6,0	91,0	.
Norge	31,0	72,0	31,0
Portugal	12,0	48,0	10,0
Spanien	2,0	84,0	.
Storbritannien	2,0	60,0	5,0
Sverige	33,0	72,0	64,0
Tyskland, Vest	2,2	85,2	5,1
Østrig	3,0	75,0	6,0

Kilde: *Mulighederne for at forene arbejde og familieliv i Europa*, Europa Kommissionen

Dækningsgraden - dvs. andelen af børn i børnepasningsordninger i forhold til samtlige børn i aldersgruppen - er ligeledes steget i samme periode. Det betyder, at stigningen ikke kun skyldes, at der er flere børn i Danmark, men at børnene i stadig stigende grad gør brug af daginstitutioner.

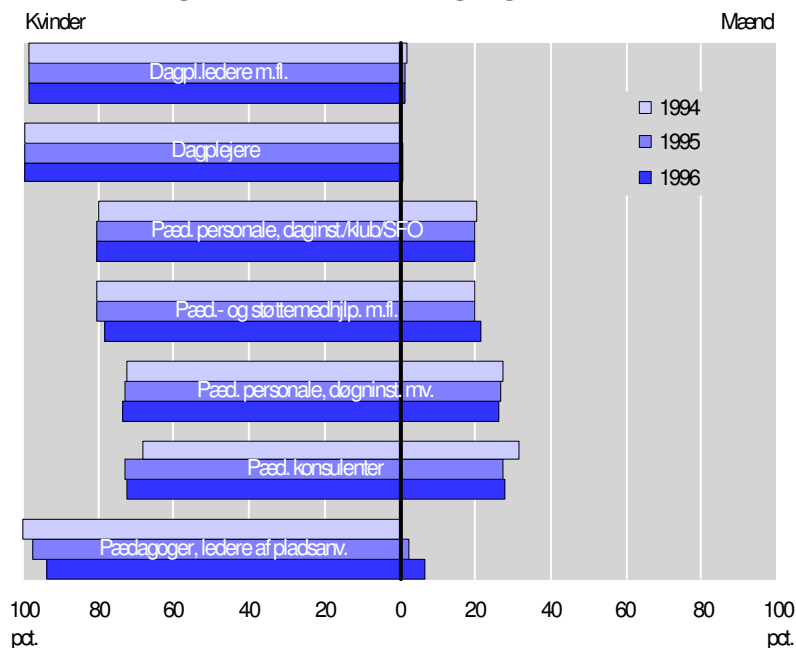
ner. I aldersgruppen 0-2 år er tallet for dækningsgraden reelt misvisende lavt. Det skyldes, at børn normalt først starter i vuggestue, når de er omkring 1 år.

Sammenlignes dækningsgraden i Danmark med de øvrige europæiske lande, kan det ses, at hovedparten af landene har en høj dækningsgrad i aldersgruppen 3-5 år, hvorimod dækningsgraden er betydeligt mindre i aldersgrupperne 0-2 år og 6-9 år. Imidlertid er der det forbehold, at nogle lande kan have en højere grad af privat finansieret børnepasning, som ikke er medtaget i statistikken. Desuden påvirkes dækningsgraden for aldersgruppen 0-2 år af forældrenes orlovsmuligheder.

Personalet i daginstitutioner er hovedsageligt kvinder inden for alle områder. Der har stort set ingen udvikling været i kønsfordelingen i daginstitutionspersonalet i den betragtede periode. En undtagelse er dog gruppen af pædagoger, ledere af pladsanvisning. Men her er der tale om så få ansatte, at enkelte ansættelser, der skifter fra kvinde til mand, kan give en stor relativ ændring.

Figur 1.15

Personalet i daginstitutioner for børn og unge

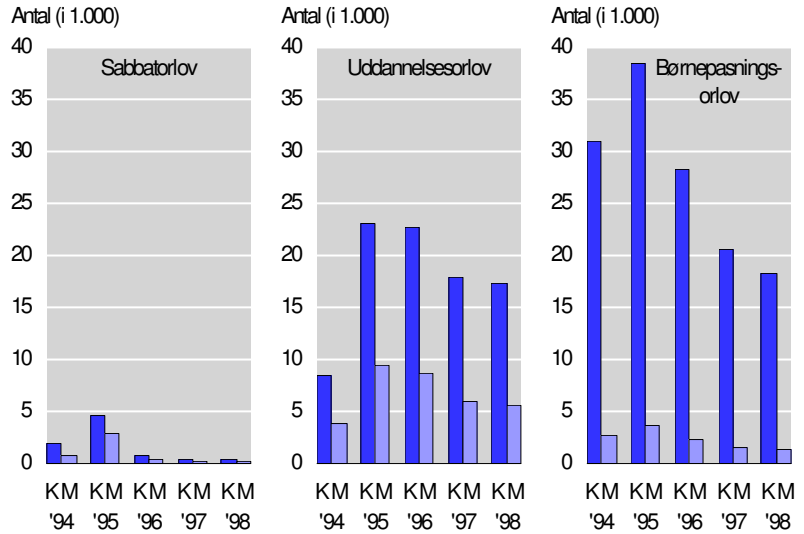

Kilde: *Ligestillingsstatistik 1994, 1995, 1996*, Det fælleskommunale løndatakontor

Orlovsordninger

Brugen af orlov har varieret betydeligt afhængigt af, hvor stor en økonomisk kompensation, der er ydet. Oprindeligt var orlovstaksten 80 pct. af den maksimale dagpenge sats. Denne sats blev først ændret til 70 pct., for efterfølgende at blive nedsat til den kompensation, der er gældende i dag, 60 pct. af den maksimale dagpengesats.

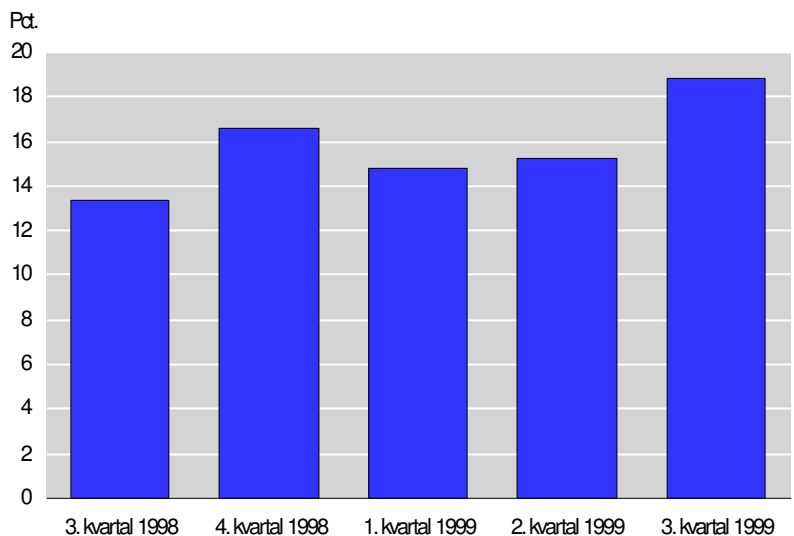
Figur 1.16

Gennemsnitlige antal deltagere i orlovsordninger

Kilde: Arbejdsmarked (Statistiske Efterretninger)

Brugen af alle former for orlov toppede i 1995, for derefter at falde hvert år. Kvinders brug af børnepasningsorlov er således halveret fra 1995 til 1997, og for mænds vedkommede er der tale om mere end en halvering. At en faldende kompensationsgrad rammer mændene i højere grad end kvinderne, skyldes måske, at mænd generelt tjener mere end kvinder, og at det derfor er sværest for en familie at undvære mandens indtægt.

Figur 1.17

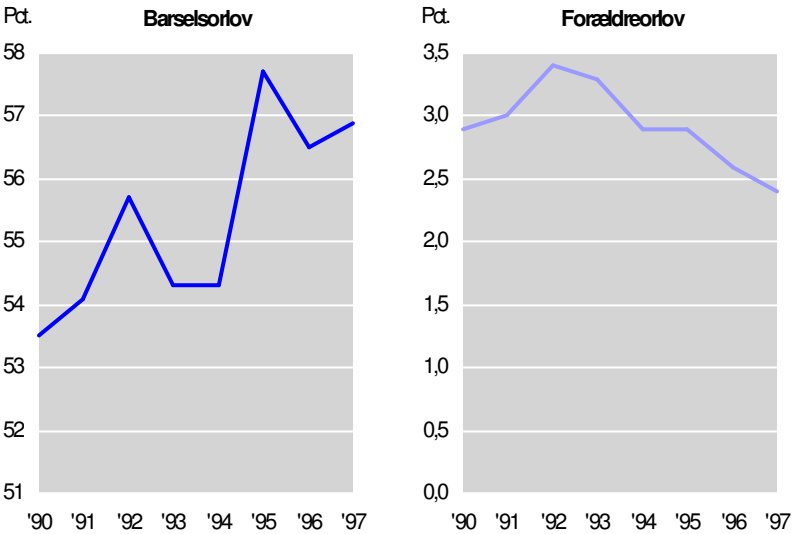
Fædres brug af orlov i uge 25-26

Kilde: Materiale i Danmarks Statistik, Ligestillingsrådet og Socialministeriet

I 1998 indførtes to ugers fædreorlov, som alene er forbeholdt fædre. Ugerne ligger i barnets 25. og 26. uge, hvilket er i umiddelbar forlængelse af moderens barselsorlov. Ordningen er endnu så ny, at der kun findes tal ca. 1 år tilbage. De allerseneste tal viser, at 19 pct. af fædrene gjorde brug af denne orlov i 3. kvartal 1999. Selvom 19 pct. er et højt tal for en ny ordning, viser tallene, at ordningen formentlig ikke er særlig kendt. De statsansatte har fået indført fuld lønkompensation i de 2 uger. Man må derfor forvente at antallet af mænd som vælger at benytte denne ordning, vil stige betydeligt i de kommende år inden for denne gruppe.

Figur 1.18

Mænds barsel- og forældreorlov i hhv. 1.-2. uge og i 15.-24. uge

Kilde: *Befolkning og valg og Sociale forhold, sundhed og retsvæsen* (Statistiske Efterretninger) samt materiale i Ligestillingsrådet

Det er ca. 57 pct. af mændene, der benytter sig af muligheden for at holde orlov i 1. og 2. uge efter barnets fødsel. Det er kun ca. 3 pct. af mændene, der holder orlov i 15. til 24. uge efter barnets fødsel. Samlet set holder ca. dobbelt så mange kvinder som mænd orlov i forbindelse med barsel.

Tabel 1.2

Kvinder og mænd på orlov i forbindelse med graviditet og barsel

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Kvinder ..	80 610	82 842	87 333	87 811	88 712	90 335	87 557	85 652
Mænd	34 543	35 462	38 515	37 427	38 604	41 003	38 835	39 138

Kilde: Ligestillingsrådet

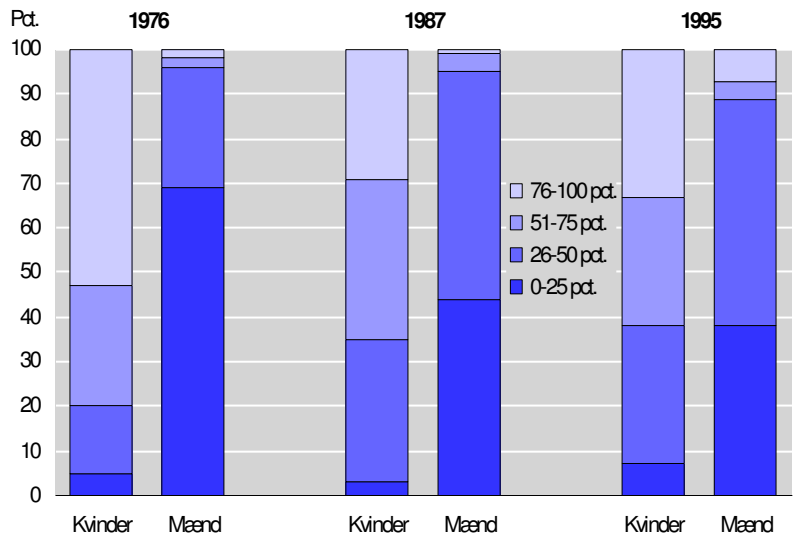
Arbejdsfordeling i hjemmet

Blandt de voksne i parfamilier er det kvinder, der udfører det meste arbejde. Men udviklingen i perioden fra 1976 til 1995 viser, at mænd i stigende omfang deltager i det huslige arbejde. I 1976 udgjorde gruppen af mænd, som laver mellem 0 og 25 pct. af husarbejde næsten 70 pct. I 1995 er dette tal faldet til under 40 pct. På tilsvarende vis er andelen af mænd, som laver 26-50 pct. af husarbejdet steget fra 25 til 50 pct. i samme peri-

ode. Der er dog stadig kun 7 pct. af mændene, som udfører 76-100 pct. af husarbejdet. Det tilsvarende tal for kvinder er 33 pct.

Figur 1.19

Kvindens og mænds procentandel af huslige gøremål i parfamilier

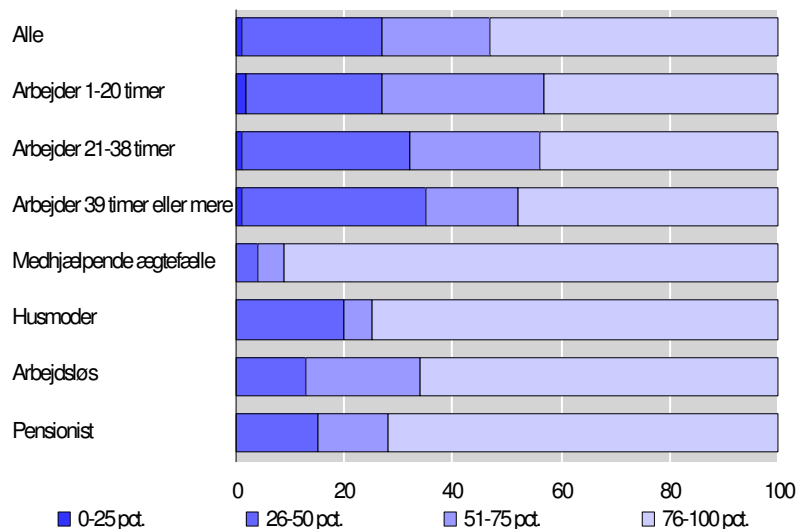

Kilde: *Levevilkår i Danmark 1997*, Danmarks Statistik og Socialforskningsinstituttet

Det ses, at kvinder med erhvervsarbejde deltager mindre i husarbejdet end kvinder uden tilknytning til arbejdsmarkedet.

Figur 1.20

Parfamilier fordelt efter kvindens andel af husarbejdet og tilknytning til arbejdsmarkedet, 1995

Kilde: *Levevilkår i Danmark 1997*, Danmarks Statistik og Socialforskningsinstituttet

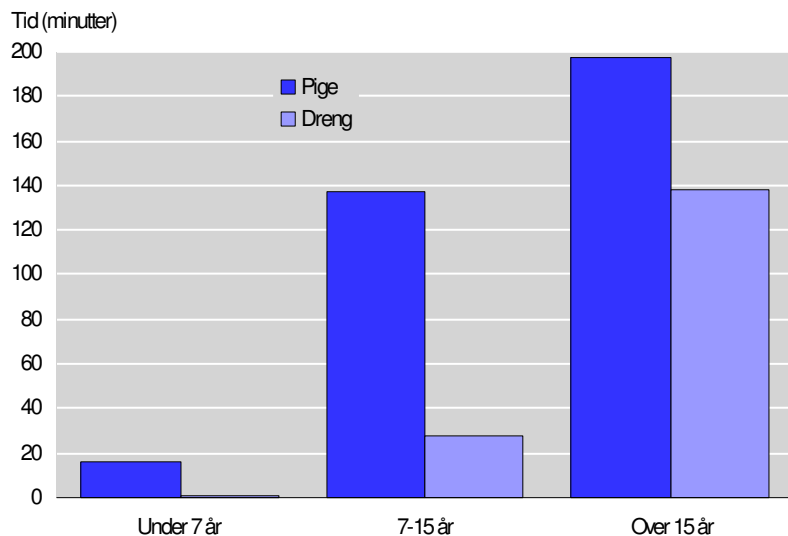
Til gengæld lader det ikke til, at kvindernes ugentlige arbejdstid har nogen indflydelse på deltagelsen i det huslige arbejde. Tværtimod, i gruppen

hvor kvinder laver mellem 76 og 100 pct. af husarbejdet, stiger mængden af husarbejde samtidigt med, at arbejdstiden stiger.

Når man ser på børns deltagelse i husholdningsarbejde i hjemmet, viser det sig, at i parfamilier med et barn deltager drenge med 28 minutter pr. uge, mens piger deltager med 2 timer og 17 minutter. Denne forskel er mest markant blandt de yngre aldersgrupper. I gruppen over 15 år bruger piger i gennemsnit 3 timer og 17 minutter overfor drengenes 2 timer og 18 minutter. Det betyder, at piger hurtigere end drenge bliver inddraget i det huslige arbejde, og bruger mere tid på dette end drengene.

Figur 1.21

Børns husholdningsarbejde, enebørn i parfamilier, 1994

Kilde: *Børns husholdningsarbejde - Er der forskel på drenge og piger?*, Jens Bonke, SFI 1998 (arbejdsrapport)

2. Helbredsforhold

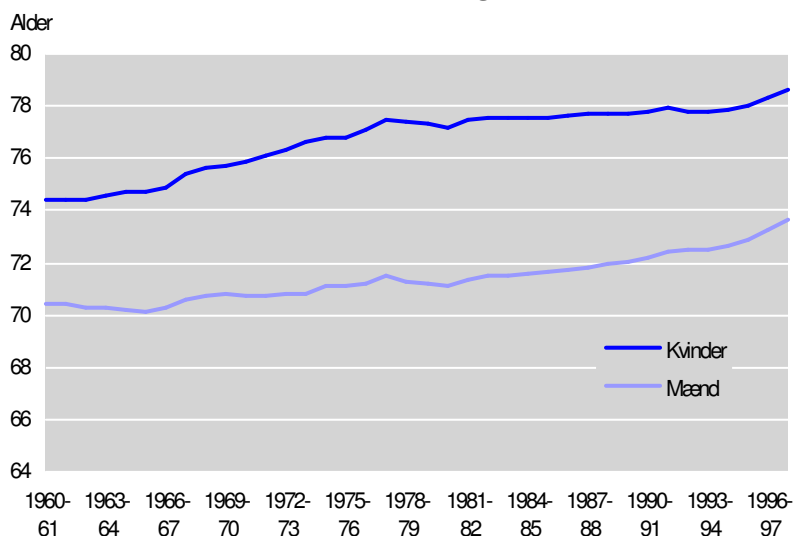
Levetid

Kvinder lever gennemsnitligt 5 år længere end mænd. I 1980'erne var forskellen i levetid mellem kvinder og mænd 6 år, men udviklingen i de senere år har medført, at forskellen er mindsket. Den mindskede afstand mellem kvinders og mænds levetid skyldes en kraftigere stigning i mænds levetid end i kvinders. Middellevetiden for kvinder er i 1997-98 78,6 år, mens den for mænd er 73,7 år. En 50-årig kvinde kan forvente at leve i yderligere 30,5 år, hvorimod en mand kun kan påregne yderligere 26,5 år.

Middellevetiden for en given periode er det antal år, en befolkningsgruppe lever i gennemsnit, hvis den i alle aldre udsættes for de dødelighedsforhold, der er gældende for den pågældende periode.

Figur 2.1

Forventet levetid ved fødsel for kvinder og mænd

Kilde: Statistisk tiårsoversigt

Tabel 2.1

Middellevetider for udvalgte aldre, 1997-98

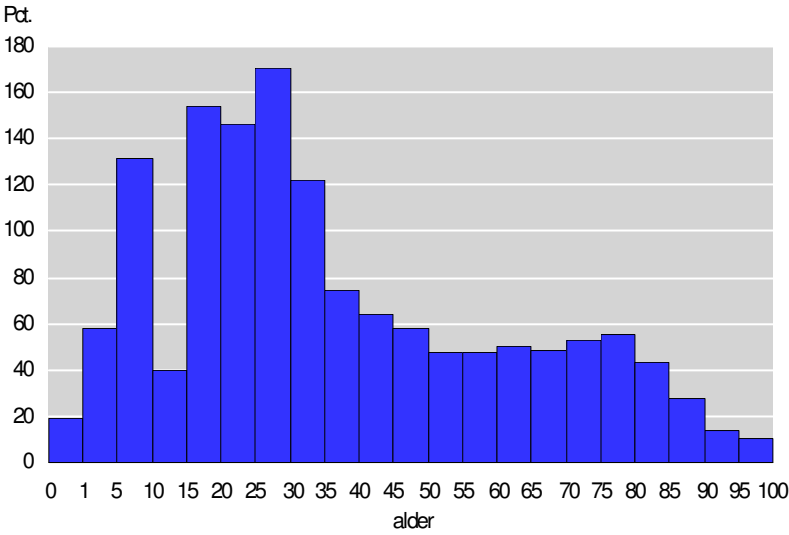
	0-årige	50-årige	75-årige	85-årige
Kvinder	78,6	30,5	11,3	6,0
Mænd	73,7	26,5	8,8	4,8

Kilde: Statistisk Årbog

Mænds kortere levetid skyldes en større dødelighed i alle aldersklasser. Drenges spædbørnsdødelighed er ca. 20 pct. højere end pigers. Mænds overdødelighed er især stor i aldersklasserne 15-34 år, hvor dødeligheden er mellem to og tre gange så stor som kvinders. Mellem 50 og 80 år er mænds dødelighed stort set mere end 50 pct. højere end kvinders.

Figur 2.2

Mænds procentvise overdødelighed i forhold til kvinder, 1997-98

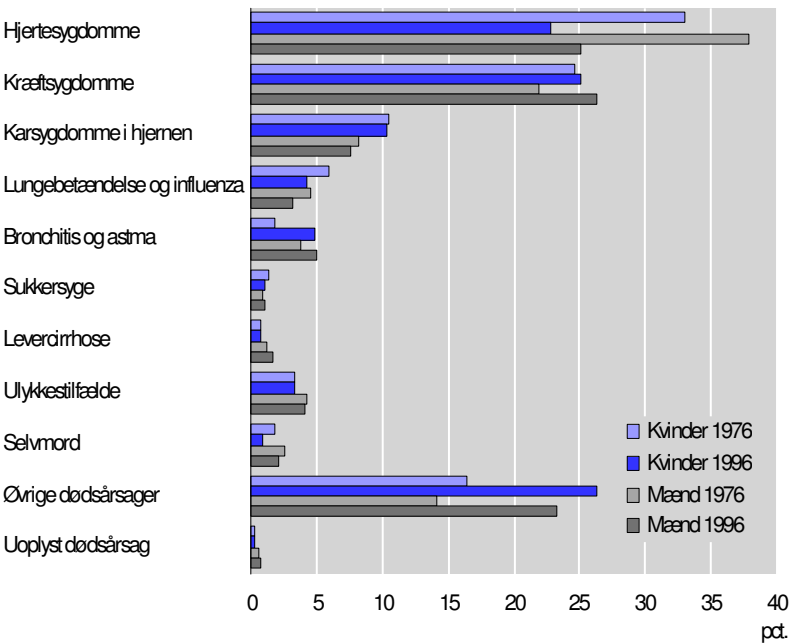
Kilde: Materiale i Danmarks Statistik

Dødsårsager

I 1976 var hjertesygdomme den hyppigste dødsårsag for både kvinder og mænd. Dette gør sig ikke gældende længere, idet kræftsygdomme i dag udgør den hyppigste dødsårsag for begge køn. For både kvinder og mænd skyldtes 25 pct. af dødsfaldene i 1996 kræftsygdomme.

Figur 2.3

Døde efter dødsårsag og køn

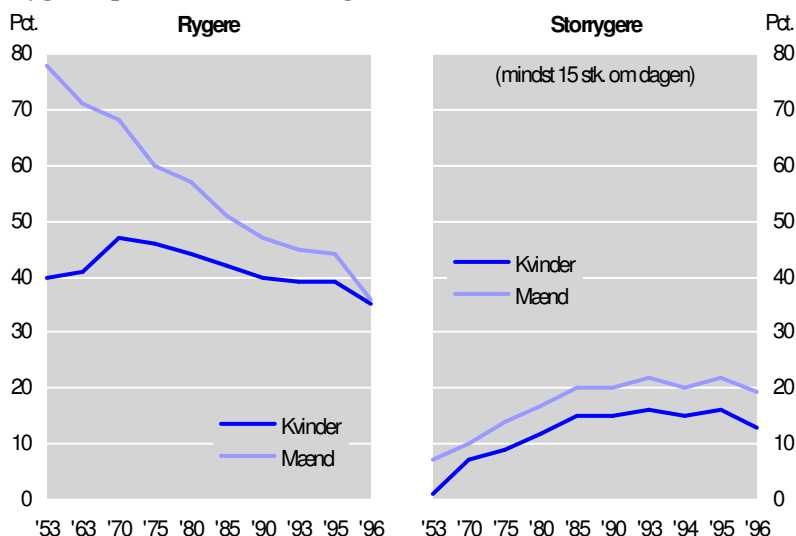
Kilde: Befolkningens bevægelser

Forskellen skyldes, at der i perioden fra 1976 til 1996 har været et betydeligt fald i antallet af kvinder og mænd, som dør af hjertesygdomme. I samme periode har der været en mindre stigning i antallet af dødsfald som følge af kræftsygdomme.

Andelen af kvinder som begår selvmord er reduceret med 50 pct. i de seneste 20 år. Blandt mænd er andelen ligeledes reduceret. Bronchitis og astma var i 1976 primært en dødsårsag blandt mænd, idet dobbelt så mange mænd som kvinder døde af det. Tallene for 1996 viser, at der i dag dør lige mange kvinder og mænd af bronchitis og astma. Det skyldes, at andelen af kvinder, der dør af disse sygdomme, er mere end fordoblet på 20 år. En mulig forklaring kan være, at mens andelen af mænd, der ryger, er halveret i løbet af de seneste 40 år, har andelen af kvinder, der ryger været næsten konstant. Det indebærer, at der i dag er næsten lige så mange kvinder som mænd, der ryger. Af betydning har ligeledes været, at andelen af kvinder, der betegnes som storrygere (mindst 15 cigaretter om dagen) er steget betydeligt. For 40 år siden var kun 1 pct. af kvinderne, der havde betegnelsen storryger. I 1996 er andelen steget til 13 pct.

Figur 2.4

Rygere i procent af befolkningen

Kilde: Tobaksskaderådet

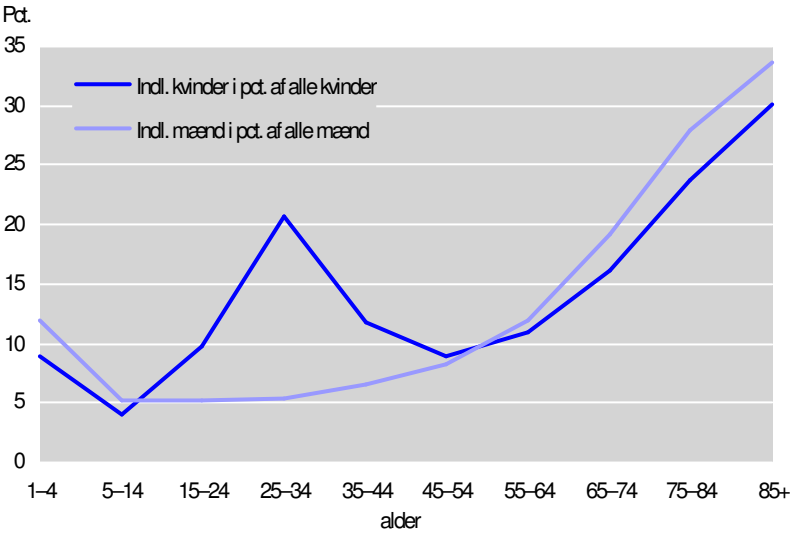
Sygehusbenyttelse

Sygehusbenyttelsen¹ er en måde at belyse kvinders og mænds helbredsforhold. I aldersgruppen 15-44 år, har kvinder en højere sygehusbenyttelse end mænd. Dette gælder i særdeleshed aldersgruppen 25-34 år, hvor fire gange så mange kvinder som mænd er indlagt. Forklaringen på den store kønsforskel er dog meget enkel, kvinder føder børn i denne periode, og det registreres som indlæggelser på somatiske sygehusafdelinger. Hvis man ser bort fra fødslerne, kan man iagttage et meget identisk antal indlæggelser for kvinder og mænd i aldersgruppen 15-44 år.

¹ Kun læggelser på somatiske sygehusafdelinger.

Figur 2.5

Sygehusbenyttelsen, 1997

Kilde: *Sociale forhold, sundhed og retsvæsen* (Statistiske Efterretninger)

I aldersgruppen 1-9 år indlægges drenge lidt hyppigere end piger. Ellers har kvinder og mænd nogenlunde lige mange hospitalsindlæggelser frem til 55-års alderen. At drenge under 10 år har flere indlæggelser end piger kan skyldes, at drenge i deres første leveår er mere svagelige end piger, samt at drenge kommer ud for flere ulykker. Mænd i 55-års alderen og opefter har 3-4 pct. flere indlæggelser end kvinder. Desuden kan det iagttages, at stigningen i antallet af indæggelser for kvinder først indtræffer i 65-års alderen, hvorimod den for mænd indtræffer 10 år tidligere.

Tabel 2.2

Indlæggelseshyppigheder fordelt på familiestatus. Indeks, alle = 100

	Enlig	Gift	Samlevende	Samboende	Alle
Kvinder	111	94	93	107	100
Mænd	119	90	93	96	100

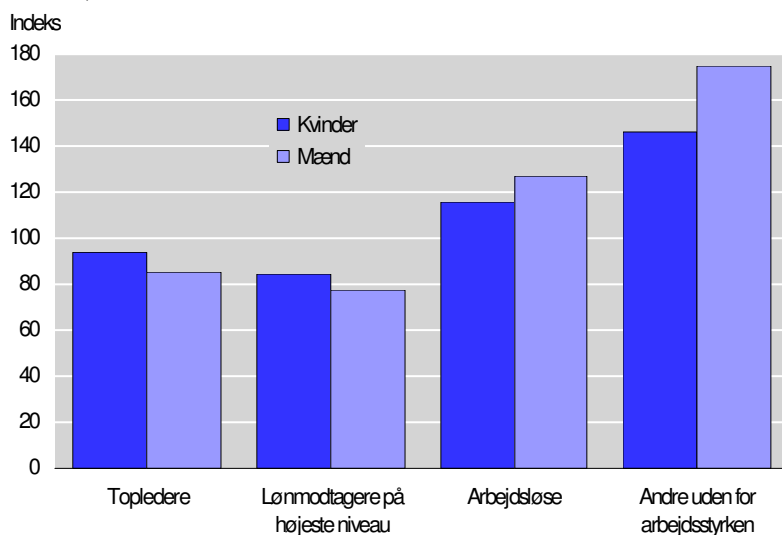
Kilde: *Sociale forhold, sundhed og retsvæsen* (Statistiske Efterretninger)

En lang række faktorer påvirker, hvor stor risikoen er for hospitalsindlæggelser for henholdsvis kvinder og mænd. Personer, der lever alene, har eksempelvis en forhøjet risiko for at blive hospitalsindlagt, sammenlignet med befolkningen som helhed. Dette rammer i særlig grad enlige mænd. Til gengæld har både kvinder og mænd, der er gift/samlevende, en reduceret risiko for hospitalsindlæggelse, set i forhold til den samlede befolkning.

Andre faktorer påvirker imidlertid kvinders og mænds indlæggelseshyppighed med langt større kønsvarians. Blandt de mandlige topledere er risikoen for hospitalsindlæggelse lavere end gennemsnittet. Kun blandt lønmodtagere på højeste niveau er risikoen mindre.

Figur 2.6

Indlæggelseshyppigheder fordelt på socioøkonomisk status. Indeks, alle = 100

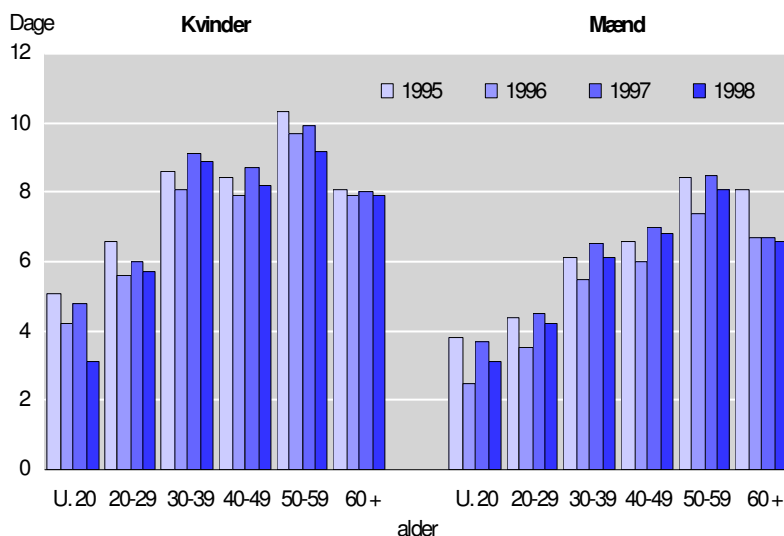

Kilde: *Sociale forhold, sundhed og retsvæsen* (Statistiske Efterretninger)

Blandt kvindelige topledere er risikoen ligeledes under gennemsnittet, men risikoen er større end for mænd i samme stilling. Den største risiko for hospitalsindlæggelse, findes blandt kvinder og mænd, som ikke er i arbejde (med undtagelse af uddannelsessøgende). De største kønsforskelle findes blandt de arbejdsløse og andre uden for arbejdsstyrken. Specielt blandt gruppen af andre uden for arbejdsstyrken, er kønsforskellen meget markant.

Figur 2.7

Sygefravær i staten, inkl. arbejdsskade, pr. ansat fordelt efter køn og alder

Kilde: *Statens personaleforbrug 1998, Udvikling og status*, Økonomistyrelsen

Sygefravær

Opgørelsen over sygefraværet i staten viser, at kvinder generelt har et større sygefravær end mænd. For både kvinder og mænd stiger sygefraværet med alderen, for at toppe blandt de 50-59 årige. For både kvinder og mænd over 59 år falder sygefraværet til samme niveau som de for 40-49 årige. De personer, som forbliver i arbejde efter, at de er fyldt 59 år, gør det måske netop, fordi de har et godt helbred.

Tabel 2.3

Sygefraværersperiodernes fordeling efter varighed og køn i staten

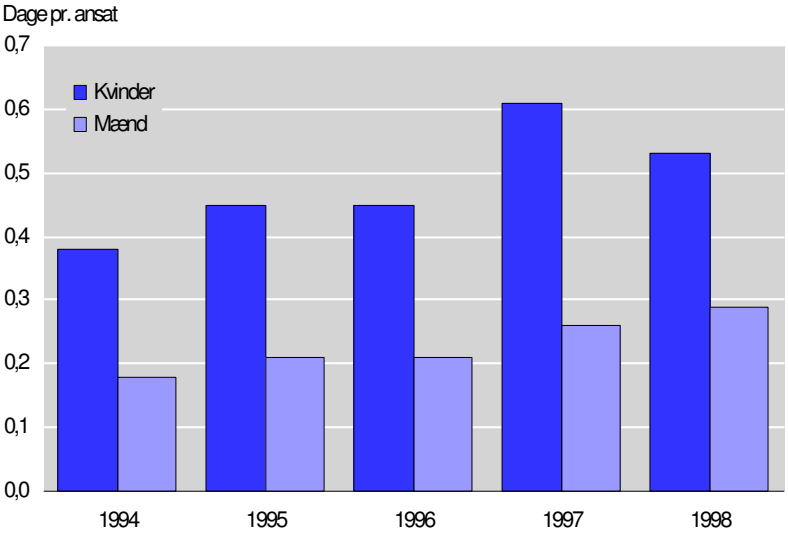
	En dag	To dage	Tre dage	4-10 dage	Mere end 10 dage	I alt
	pct.					
Kvinder, 1995 ...	38,2	24,7	14,2	19,0	3,9	100,0
Mænd, 1995	32,9	23,4	15,3	23,6	4,8	100,0
Kvinder, 1996 ...	40,2	24,8	13,7	17,6	3,7	100,0
Mænd, 1996	35,0	24,3	14,6	22,0	4,1	100,0
Kvinder, 1997 ...	39,5	24,9	13,5	18,4	3,7	100,0
Mænd, 1997	34,1	23,9	15,0	22,7	4,3	100,0
Kvinder, 1998 ...	39,7	25,0	13,8	17,8	3,7	100,0
Mænd, 1998	34,3	23,9	15,2	22,2	4,4	100,0

Kilde: Statens personaleforbrug 1998, Udvikling og status, Økonomistyrelsen

Varigheden af sygefraværet er forskelligt for kvinder og mænd. Kvinder har relativt flere éndagsfravær end mænd. Fravær i to dage har kvinder og mænd i lige høj grad. Blandt de personer, der har 3 dages sygefravær, er mændenes andel større, hvilket i endnu højere grad gør sig gældende for personer med 4-10 dages fravær. Disse tendenser har været stabile siden 1995.

Figur 2.8

Antal dage kvinder og mænd benytter barns første sygedag i staten

Kilde: Statens personaleforbrug 1998, Udvikling og status, Økonomistyrelsen

Barns første sygedag

Fravær, som følge af barns første sygedag, er skilt ud fra den øvrige fraværstatistik i staten. Det er derfor muligt at se udviklingen i både kvinders og mænds brug af barns første sygedag blandt de statsansatte. I 1994 gjorde kvinder mere end dobbelt så ofte som mænd brug af muligheden for at tage barns første sygedag. I 1998 benyttede de statsansatte kvinder stadigvæk, i betydeligt højere grad end mænd, muligheden for at tage barns første sygedag. Forskellen er dog knap så stor som i 1994.

3. Retsvæsen

Mænd udgør langt den største andel af de personer, som årligt kommer i konflikt med loven. At tilstræbe ligestilling på dette område ud fra den almindelige antagelse om, at det er afgørende, at kvinder kommer op på samme niveau som mænd, er næppe nogen god ide.

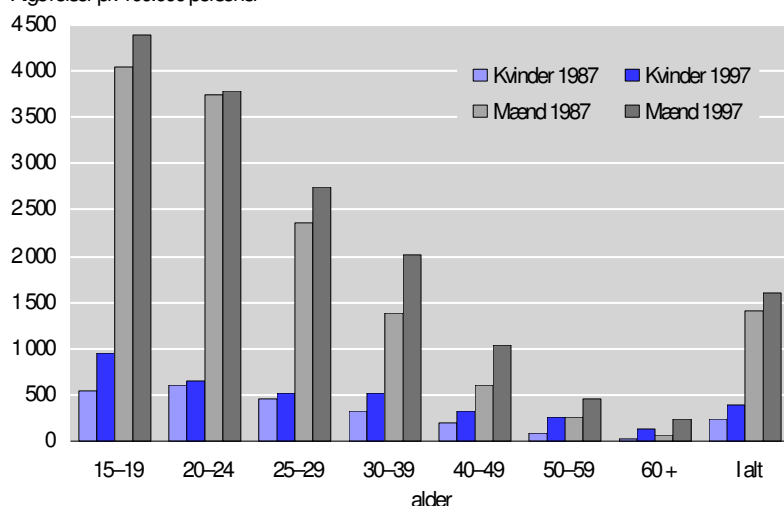
For hver gang der i 1997 blev dømt en kvinde for en straffelovsovertrædelse, blev der dømt 4 mænd. Selvom forskellen mellem kvinder og mænd stadig er stor, er der tale om en stigning i antallet af straffelovsovertrædelser begået af kvinder. I 1987 blev der således dømt 6 mænd, for hver kvinde der blev dømt.

I perioden fra 1987 til 1997, er antallet af mandlige straffelovsovertrædere pr. 100.000 personer steget med 14 pct., mens antallet af kvindelige straffelovsovertrædere pr. 100.000 i samme periode steg med 58 pct. Til trods for den store procentuelle stigning er der kun 388 afgørelser pr. 100.000 kvinder, sammenlignet med 1.604 afgørelser pr. 100.000 mænd.

Figur 3.1

Afgørelser for straffelovsovertrædelser

Afgørelser pr. 100.000 personer

Kilde: Statistisk tiårsoversigt

Antallet af piger i aldersgruppen 15-19 år, der bliver dømt for straffelovsovertrædelser, er steget til næsten det dobbelte på 10 år. Den største relative stigning for kvinder findes dog i aldersgruppen 60 år og derover, hvor antal afgørelser pr. 100.000 er steget fra 28 til 133.

Stigningen i andelen af kvindelige straffelovsovertrædere skyldes blandt andet, at antallet af kvinder som fik bøde for butikstyveri, er steget til mere end det dobbelte i perioden fra 1987 til 1997. I samme periode er antallet af kvinder, der blev idømt frihedsstraf for voldsforbrydelser,

ligeledes steget med over 100 pct. For mændenes vedkommende ses en stigning på 77 pct. i samme periode.

Tabel 3.1**Afgørelser for straffelovsovertrædelser**

	1987		1997	
	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd
Bøder	3 175	12 207	6 504	17 075
Frihedsstraf for voldsforbrydelser .	105	2 336	218	4 138

Kilde: *Statistisk tiårsoversigt*

4. Uddannelse

Uddannelsesniveau

Befolkningens uddannelsesniveau har været stigende de seneste mange år. Som det fremgår af figur 4.1 er der en stadig mindre del af de 20-66 årige, som kun har en grundskoleuddannelse. Samtidigt er der en voksende andel, som har en lang videregående uddannelse.

Der er fortsat forskel på kvinders og mænds uddannelsesniveau. De seneste tal viser at 6,4 pct. af mændene har en lang videregående uddannelse, mens det kun gælder for 3,9 pct. af kvinderne.

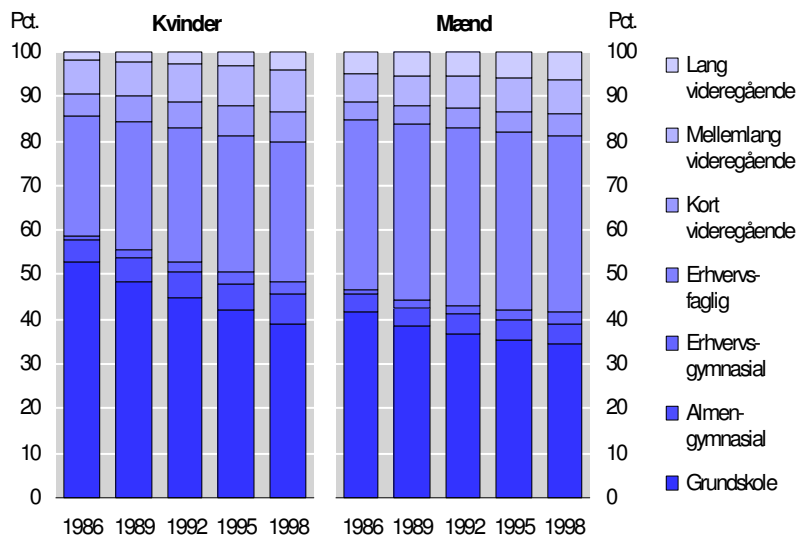
En erhvervsfaglig uddannelse er den mest almindelige uddannelse blandt såvel kvinder som mænd. For mændene gælder, at andelen med denne uddannelse har været næsten uændret på ca. 40 pct. gennem de seneste 10-15 år. Derimod er andelen af kvinder med en erhvervsfaglig uddannelse vokset fra 27 pct. i 1986 til 31 pct. i 1998.

Uddannelsessystemets basis er grundskolens 10 klassetrin, hvoraf de 9 er obligatoriske. Næste trin består af ungdomsuddannelserne, som omfatter gymnasier, studenterkurser, HF, HHX, HTX og erhvervsfaglige uddannelser. De erhvervsfaglige uddannelser, der giver erhvervskompetence, foregår især på tekniske skoler og handelsskoler.

Øverst i uddannelsespyramiden kommer de videregående uddannelser, der primært efter længde er delt i korte (fx byggetekniker, korrespondent med ét sprog, politibetjent), mellemlange (fx folkeskolelærer, sygeplejerske, teknikumingeniør) og lange (fx jurist, læge, civilingeniør).

Figur 4.1

Kvinder og mænd, 20-66 år, efter højeste fuldførte uddannelse

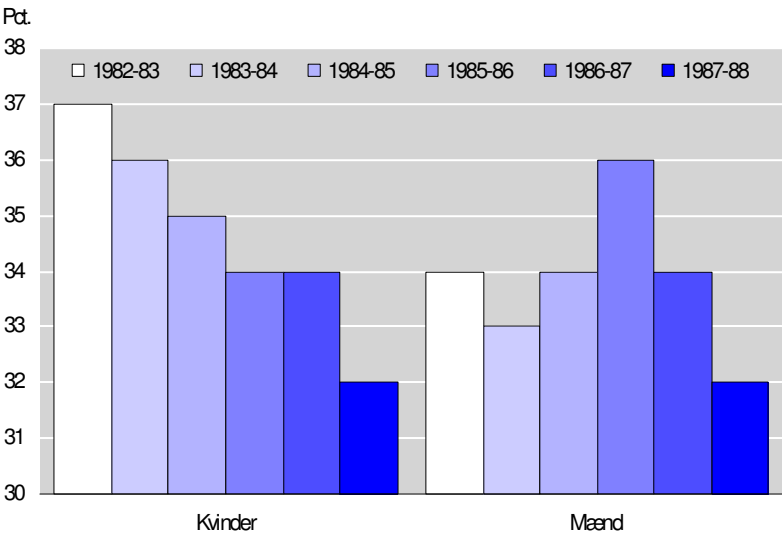

Kilde: Materiale i Danmarks Statistik

Den andel af befolkningen, som ikke er i gang med og ikke har en afsluttet erhvervskompetancegivende uddannelse, er som nævnt nedadgående. Figur 4.2 giver et billede af hvordan det ser ud 8 år efter, at forskellige årgange har forladt grundskolen. For kvinder ses en klar og tydelig nedadgående tendens. Af årgangen, som gik ud af grundskolen i 1983, er der 37 pct., som ikke har fået en erhvervskompetancegivende uddannelse. Andelen er faldet til 32 pct. for dem som gik ud i 1988. For mændene er billedet ikke lige så entydigt. Af årgang 1988 er der også blandt mænd 32 pct., der ikke har fået en videregående uddannelse. I de foregående år-gange bevæger andelen sig mellem 33 og 36 pct.

Figur 4.2

Andel der ikke er i gang med uddannelse og ikke har erhvervskompetancegivende uddannelse 8 år efter afgang fra grundskolen

Kilde: Uddannelse og kultur (Statistiske Efterretninger)

Igangværende uddannelse

Forskellene i uddannelsesvalg mellem kvinder og mænd, grundlægges allerede mens de er piger og drenge. Dette ses blandt andet ved, at hovedparten af drengene, som går i gymnasiet, vælger matematisk linie, mens hovedparten af pigerne vælger sproglig linie. I 1997 var der på matematisk linie 5.841 drenge og 5.307 piger. På samme tidspunkt var der på sproglig linie 1.880 drenge og 6.221 piger. Ved en tilsvarende opgørelse i 1977, var der på matematisk linie 5.071 drenge og 2.635 piger, mens der på sproglig linie var 1.231 drenge og 4.078 piger. I 1977 udgjorde pigerne altså kun 34 pct. af de matematiske elever, mens de i 1997 udgjorde 48 pct. Det skal bemærkes, at valgfagene har gjort det muligt at gøre den matematiske linie "mindre matematisk" i 1997 end i 1977. Til gengæld er der ikke ændret på andelen af drenge som vælger sproglig linie, idet drengene både i 1977 og i 1997 udgjorde ca. 1/4 af eleverne.

I 1977 var der en lille overvægt af piger i gymnasiet. Andelen af piger har siden været voksende og i 1997 udgjorde pigerne 60 pct. af eleverne.

Tabel 4.1

Elever i gymnasiet

	1977		1997	
	Piger	Drenge	Piger	Drenge
Alle i gymnasiet	23 162	20 941	34 921	23 092
3.g. matematisk	2 635	5 071	5 307	5 841
3.g. sproglig	4 078	1 231	6 221	1 880

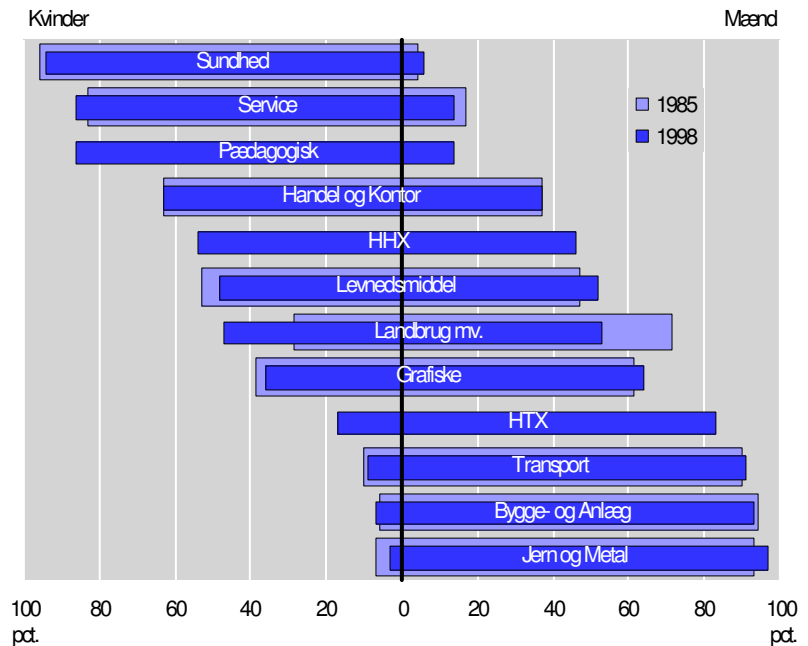
Kilde: Statistisk Årbog

Erhvervsfaglige uddannelser

Sammenligner man andelen af kvinder og mænd ved de erhvervsfaglige uddannelser i 1998 og 1985, kan man se, at der ikke er sket de store ændringer på det overordnede niveau. Andelen af kvinder er steget inden for landbrugsuddannelserne, mens andelen af mænd er vokset inden for levnedsmiddeluddannelserne samt jern- og metaluddannelserne.

Figur 4.3

De uddannelsessøgendes valg af erhvervsfaglig retning

Kilde: Uddannelse og kultur (Statistiske Efterretninger)

Blandt de studerende ved de erhvervsfaglige uddannelser, udgør mændene i 1998 ca. 55 pct. af de studerende. Men dette tal dækker over meget store forskelle inden for de forskellige uddannelsesområder. Kvinderne udgør 2/3 af de studerende inden for handels- og kontorfagene, og 75 pct. af de studerende på kontoruddannelsen. Til gengæld udgør mænd 96 pct. af de studerende inden for jern- og metalfag. Dette tal dækker over, at der inden for 1/3 af fagene ikke er en eneste kvindelig studerende. Det gælder eksempelvis uddannelsen til finmekaniker. Inden for bygge- og anlægsgfagene udgør mændene 92 pct. af de studerende. Blandt bygnings- og skiltemalerne er der dog næsten lige mange kvindelige og

mandlige studerende. Det skal sammenlignes med, at der i 1985 kun var 16 pct. kvinder, som uddannede sig inden for malerfaget.

Servicefagene domineres derimod af kvinderne, idet de udgør næsten 90 pct. af de studerende. På enkelte områder er der imidlertid næsten lige mange kvindelige og mandlige studerende. Det gælder inden for sejl- og boligmontering, og det gælder uddannelsen til urmager. I 1985 var der til sammenligning kun 8 pct. kvinder, som uddannede sig til urmagere.

Der er således på flere områder inden for uddannelsesområdet, sket en udvikling hen mod en mere afbalanceret kønsfordeling blandt de studerende. At der imidlertid er lang vej endnu understreges af, at der nok går en hel del år før, man ser en kvindelig VVS "mand", idet kvinderne i 1985 udgjorde 0,3 pct. af de studerende, og i 1996 var der ikke en eneste kvinde blandt de studerende.

Korte og mellemlange videregående uddannelser

På de korte videregående uddannelser er mændene i overtal, mens kvinderne udgør 67 pct. af de studerende på de mellemlange videregående uddannelser. På de lange videregående uddannelser er der en ligelig fordeling af kvinder og mænd.

Meget af mønstret fra de erhvervsfaglige uddannelser går igen i de korte og mellemlange videregående uddannelser. Sundhedsuddannelserne domineres også her helt af kvinderne, og det samme gør sig gældende for de pædagogiske og humanistiske uddannelser. Ved uddannelserne inden for transport og teknik er andelen af mænd til gengæld mellem 65 og 95 pct.

Tabel 4.2

Studerende ved de videregående uddannelser, 1998

	Korte	Mellemlange	Lange
	antal		
Kvinder	8 120	47 069	44 671
Mænd	10 405	23 183	44 672
	pct.		
Kvinder	44	67	50
Mænd	56	33	50

Kilde: Statistisk Årbog

Lange videregående uddannelser

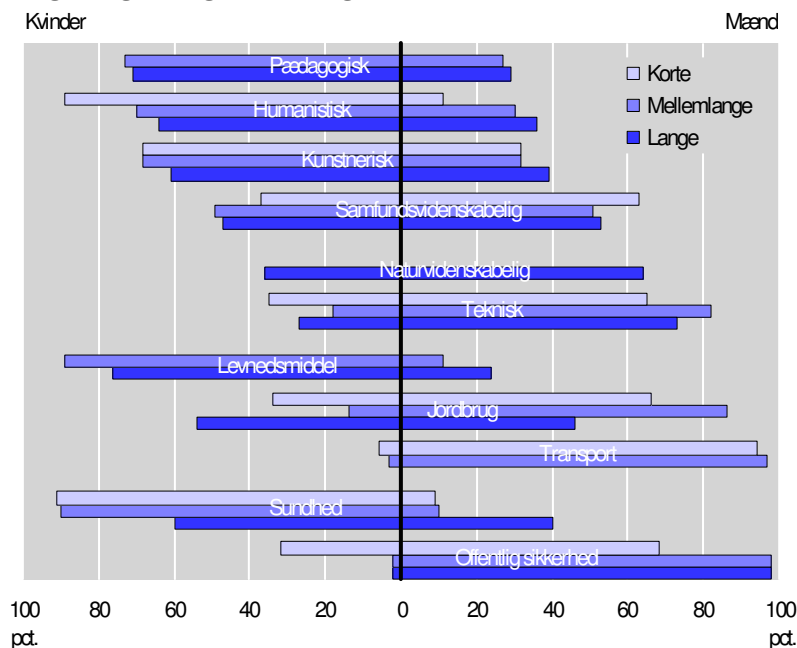
I 1980 var der 22.875 kvindelige studerende ved landets universiteter, mens der samme år var 36.991 mandlige studerende. Ved opgørelsen i 1994, var der for første gang flere kvindelige universitetsstuderende end mandlige universitetsstuderende. Forskellen i antal var dog på under 1.000 studerende. Men tendensen er meget tydelig, idet forskellen i 1997 var steget til godt 1.800 studerende. Man kan derfor forvente, at der i de kommende år vil være en fortsat stigning i antallet af kvindelige studerende, set i forhold til det samlede antal studerende.

Selvom der i dag er stort set lige mange kvinder og mænd som påbegynder en lang videregående uddannelse, er det ikke ensbetydende med at

der ikke er kønsforskelle i uddannelsesvalget. På de humanistiske studier er der eksempelvis næsten dobbelt så mange kvindelige som mandlige studerende. Noget tilsvarende gør sig gældende ved de pædagogiske uddannelser. Mændene er derimod i overtal på de tekniske uddannelser, på de samfundsvidenskabelige uddannelser og på landbrugsuddannelserne.

Figur 4.4

Valg af fagretning i de videregående uddannelser, 1998

Kilde: Uddannelse og kultur (Statistiske Efterretninger)

Det er interessant at iagttage, hvordan visse studier i løbet af en årrække har skiftet køn. Der er i dag er næsten 15 pct. flere kvindelige jurastuderende, end mandlige jurastuderende. Blandt de jurastuderende i 1982 var der ca. 30 pct. flere mænd end kvinder.

Et andet eksempel på et fagområde, hvor kønsfordelingen har skiftet, er lægevidenskab. I 1982 var der næsten 31 pct. flere mandlige medicinstuderende end kvindelige medicinstuderende. I 1996 var der derimod 40 pct. flere kvindelige medicinstuderende end mandlige.

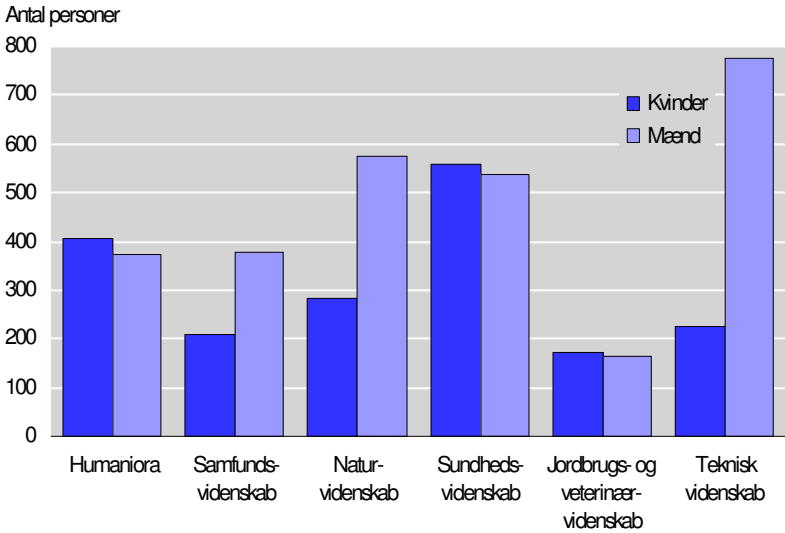
Ph.d.-studerende

I 1985 var antallet af kvindelige Ph.d. studerende kun ca. 17 pct. I 1999 er andelen steget til 40 pct.

De kvindelige Ph.d.-studerende findes især inden for sundhedsvidenskab og humaniora. På begge områder er kvinderne i overtal. Men også inden for jordbrugs- og veterinærvidenskab er der lidt flere kvindelige end mandlige Ph.d.-studerende. Teknisk videnskab er det område der har flest mandlige Ph.d.-studerende og kvindeandelen er her meget lille.

Figur 4.5

Indskrevne Ph.d.-studerende fordelt på hovedområde, 1999

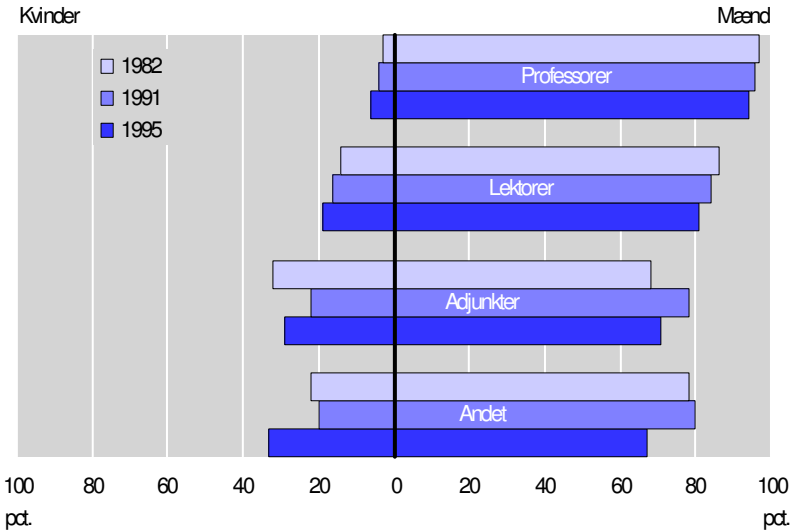

Kilde: Forskerakademiet

Den stigning, som ses i andelen af kvinder blandt de Ph.d.-studerende, gør sig ikke gældende for underviserne ved landets universiteter. Den laveste kvindeandel findes blandt professorerne. I 1982 udgjorde kvinder 3 pct. af professorerne ved de højere læreanstalter. I 1991 var tallet steget til 4 pct., og ved seneste opgørelse i 1995 var tallet 6 pct.

Figur 4.6

Fastansat videnskabeligt personale ved de højere læreanstalter

Kilde: Forskningsministeriet 1998

Det er bemærkelsesværdigt, at så få kvinder er ansat som undervisere ved landets højere læreanstalter, når kvinderne udgør så stor en andel af det samlede antal studerende. En undersøgelse viser, at til de opslåede pro-

fessorater i perioden fra 1995 til 1996, var der i ca. halvdelen af tilfældene ingen kvindelige ansøgere. Blandt de ansøgere, som blev bedømt kvalificerede, udgjorde kvinder 39 pct.

5. Arbejdsmarkedet

Arbejdsmarkedet er et centralt omdrejningspunkt for ligestillingsdebatten, fordi mange af problemstillingerne relaterer sig dertil.

Arbejdsstyrken

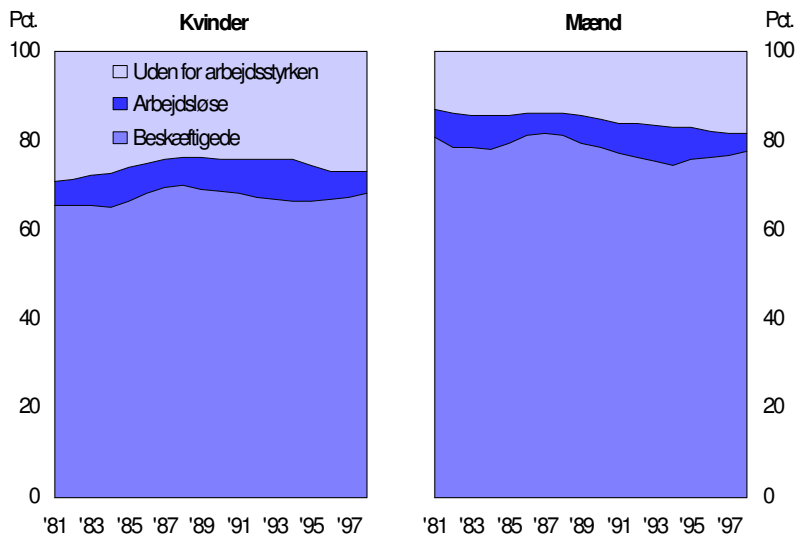
Arbejdsstyrken i Danmark var i 1998 på cirka 2,9 millioner mennesker.

Begrebet *arbejdsstyrken* omfatter beskæftigede og arbejdsløse. Uden for arbejdsstyrken er børn, uddannelsessøgende, efterlønsmodtagere og pensionister.

Kvindens andel af arbejdsstyrken har været stigende fra slutningen af 1960'erne og frem til i dag. I 1967 udgjorde kvindernes del af arbejdsstyrken knap 800.000. Det tilsvarende tal for 1998 er over 1,3 millioner. Den samlede arbejdsstyrke er i samme tidsrum vokset fra 2,3 millioner til 2,9 millioner. Stigningen i den samlede arbejdsstyrke i perioden fra 1967 til 1998 kan primært tilskrives kvinderne, idet stigningen i antallet af mænd i arbejdsstyrken har været meget begrænset i denne periode.

Figur 5.1

Arbejdsstyrken og arbejdsstilling, 1981-1998

Kilde: Statistisk tiårsoversigt

Erhvervsfrekvens

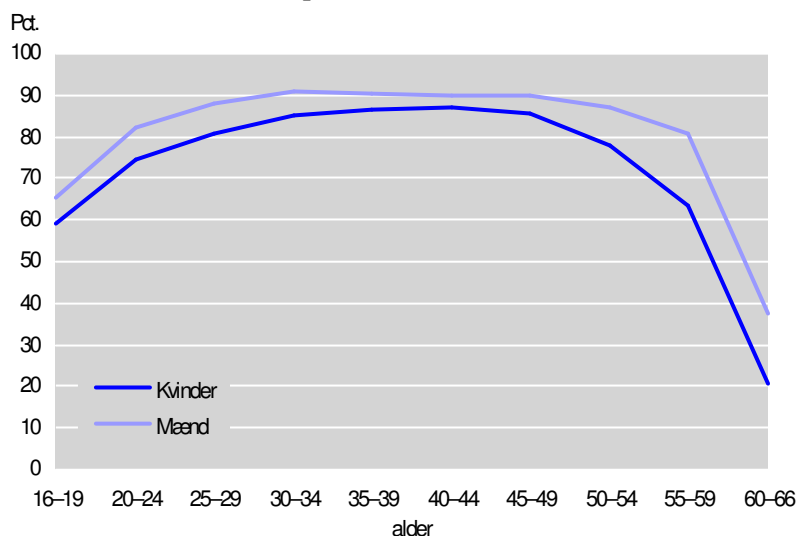
Erhvervsfrekvensen er udtryk for antallet af personer i arbejdsstyrken i en given alder, set i forhold til det samlede antal personer i den samme aldersgruppe.

Kvindens erhvervsfrekvens var i 1981 70,8 pct., hvorimod mænds erhvervsfrekvens var 86,8 pct. I 1998 var mændenes erhvervsfrekvens faldet til 81,6 pct., mens kvindernes erhvervsfrekvens var steget til 73,2 pct. Stigningen i kvindernes erhvervsfrekvens fandt sted i perioden fra 1981 til 1989, hvorefter erhvervsfrekvensen har været næsten konstant.

For mændenes vedkommende var erhvervsfrekvensen næsten konstant i perioden fra 1981 til 1989, hvorefter den faldt til det nuværende niveau.

Figur 5.2

Erhvervsfrekvens fordelt på alder, 1998

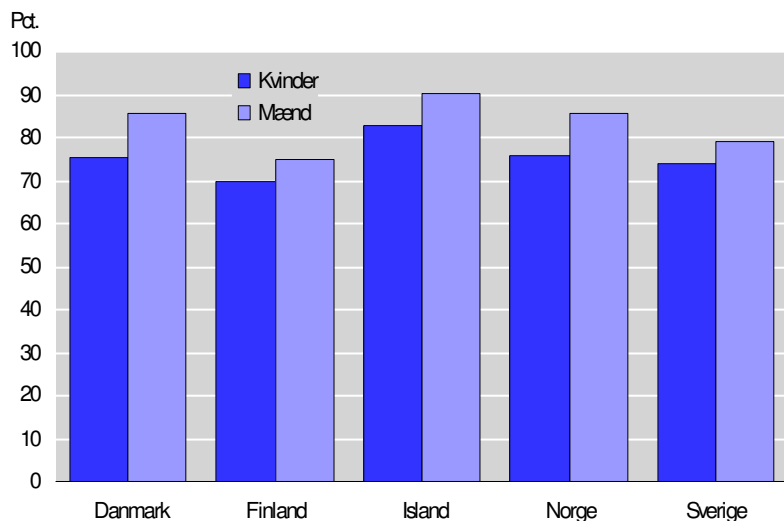

Kilde: *Arbejdsmarked* (Statistiske Efterretninger)

Ser man på erhvervsfrekvensen i de forskellige aldersgrupper kan det konstateres, at kvinders erhvervsfrekvens gennemgående ligger lavere end mænds, men ellers følger det samme mønster frem til 50-års alderen. Herefter falder kvinders erhvervsfrekvens betydeligt, hvorimod mænds erhvervsfrekvens først begynder at falde 10 år senere. Det betyder, at mænd bliver længere tid på arbejdsmarkedet end kvinder.

Figur 5.3

Kvinders og mænds erhvervsfrekvens i Norden, 1998

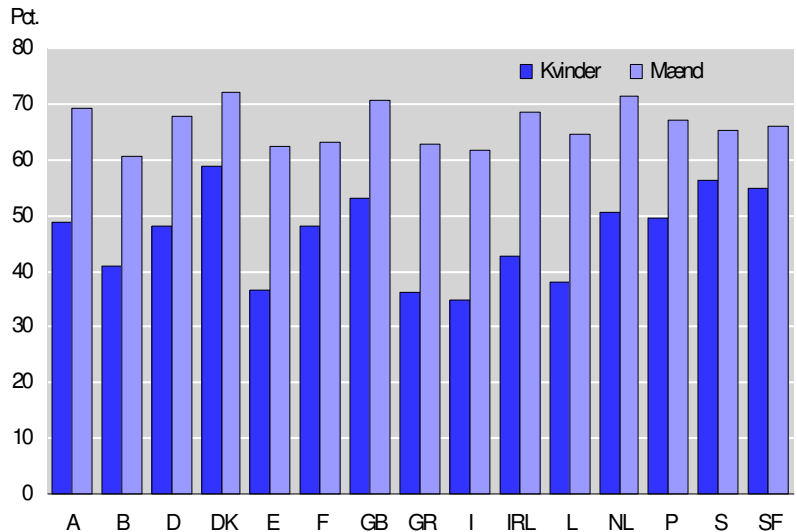

Kilde: *Nordic Statistical Yearbook*

Når man sammenligner erhvervsfrekvensen for de 16-64 årige i Danmark med den i de øvrige nordiske lande, kan det iagttages, at kvinders erhvervsfrekvens er ret ens i de nordiske lande, undtaget Island, hvor den ligger noget højere.

Figur 5.4

Kvinders og mænds erhvervsfrekvens i EU, 1997

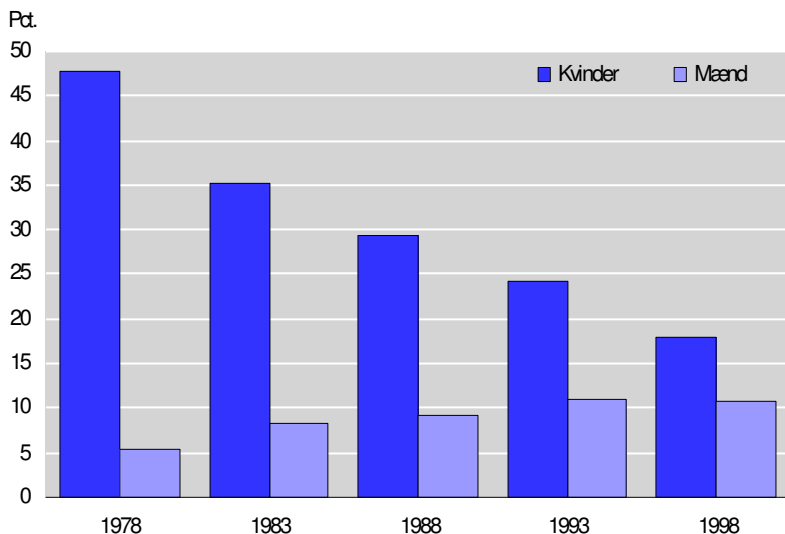
Kilde: *Labour Force Survey 1997*, Eurostat

Sammenligner man erhvervsfrekvensen i Danmark med de øvrige EU-lande, kan der konstateres betydelige forskelle. For det første arbejder både kvinder og mænd i de øvrige EU-lande mindre, end man gør i Danmark. For det andet arbejder kvinder, specielt i de sydeuropæiske lande, betydeligt mindre end i Danmark. Erhvervsfrekvensen blandt kvinder i Italien, Spanien og Grækenland er næsten det halve af, hvad den er i Danmark. I Luxembourg har kvinder ligeledes en meget lav erhvervsfrekvens.

Arbejdstid

Deltidsarbejde forbindes traditionelt med kvindearbejde. Fagforeningerne har gennem mange år forsøgt at minimere mængden af deltidsarbejde ud fra betragtningen om, at deltidsarbejde er ensbetydende med en mere perifer arbejdsmarkedstilknytning. Personer med deltidsarbejde er derfor dårligere stillede i forbindelse med personalereduktion end personer med fuldtidsarbejde. Holdningen til deltidsarbejde er imidlertid ved at forandre sig. Deltidsarbejde ses i dag som en mulighed for både kvinder og mænd, der i bestemte perioder af deres liv, ønsker en kortere arbejdstid. Blandt den samlede arbejdsstyrke ses alligevel et generelt fald i antallet af personer med deltidsarbejde. Faldet i deltidsarbejde i perioden fra 1978 til 1998 ligger udelukkende hos kvinderne, hvor der i 1978 var ca. 48 pct., der var deltidsbeskæftigede, sammenlignet med ca. 17 pct. i 1998. Andelen af mænd med deltidsarbejde er steget fra ca. 5 pct. til ca. 10 pct. i perioden.

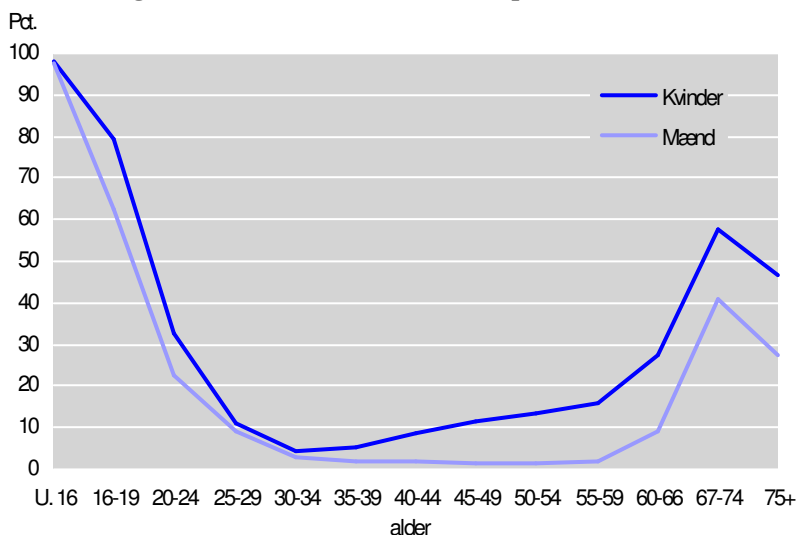
Figur 5.5

Kvinder og mænd med deltidsarbejde 1978-1998

Kilde: Statistisk tiårsoversigt

Ser man på aldersfordelingen blandt dem, som har deltidsbeskæftigelse, fremgår det, at det især er i alderen 35-60 år, at forskellen er stor mellem kvinder og mænd. Mænds deltidsfrekvens er i disse aldre under 2 pct., mens kvinders stiger med alderen op til 16 pct. for de 55-59-årige.

Figur 5.6

Kvinders og mænds deltidsfrekvens, fordelt på alder, 1998

Kilde: Arbejdsmarked (Statistiske Efterretninger)

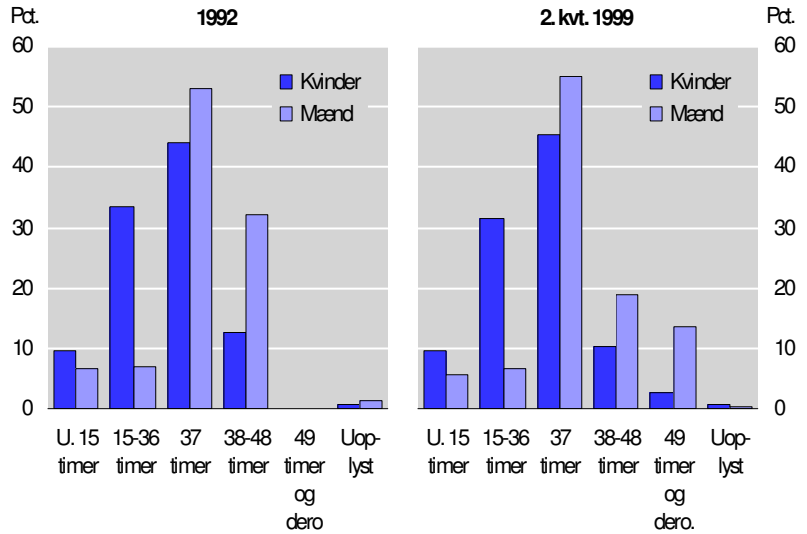
Kvinders højere deltidsfrekvens i alderen 30-50 år må formodes at hænge sammen med børnepasning og andre familieforpligtelser. Den høje deltidsfrekvens for kvinder mellem 50 og 60 år kan være udtryk for en tidligere delvis tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet på samme måde, som det

kan ses for både kvinder og mænd over 60 år. Der kan dog også være tale om, at der i disse aldersgrupper er mange kvinder, som aldrig har haft andet end en deltidsbeskæftigelse.

At det er kvinder, som primært har deltidsarbejde, fremgår også af figuren, som angiver den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid. Lidt over halvdelen af alle mænd har en gennemsnitlig ugentlig arbejdstid på 37 timer. Det tilsvarende tal for kvinder er 47 pct.

Figur 5.7

Gennemsnitlig ugentlig arbejdstid

Kilde: Arbejdsmarked (Statistiske Efterretninger)

Den store forskel mellem kvinders og mænds arbejdstid er, at hvor 32 pct. af kvinderne har en gennemsnitlig ugentlig arbejdstid på mellem 15-36 timer, har over 30 pct. af mændene en gennemsnitlig ugentlig arbejdstid på 38 timer eller mere. 13 pct. af mændene har endda en gennemsnitlig ugentlig arbejdstid på mere end 49 timer, hvilket kun 3 pct. af kvinderne har.

Tabel 5.1

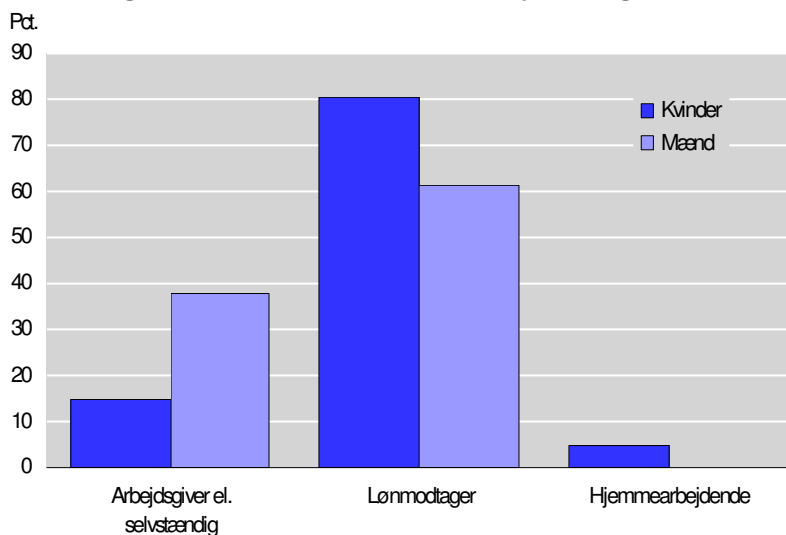
Kvinder og mænd med bi-erhverv

	Kvinder	Mænd
	antal	
I alt	69 000	124 000
- arbejder fast	43 000	82 000
- arbejder lejlighedsvis	22 000	27 000
- sæsonarbejde	5 000	15 000
	timer	
Gnst. timer pr. uge	9,8	12,5

Kilde: Labour Force Survey 1997, Eurostat

Figur 5.8

Kvinder og mænd med bi-erhverv, efter arbejdsstilling

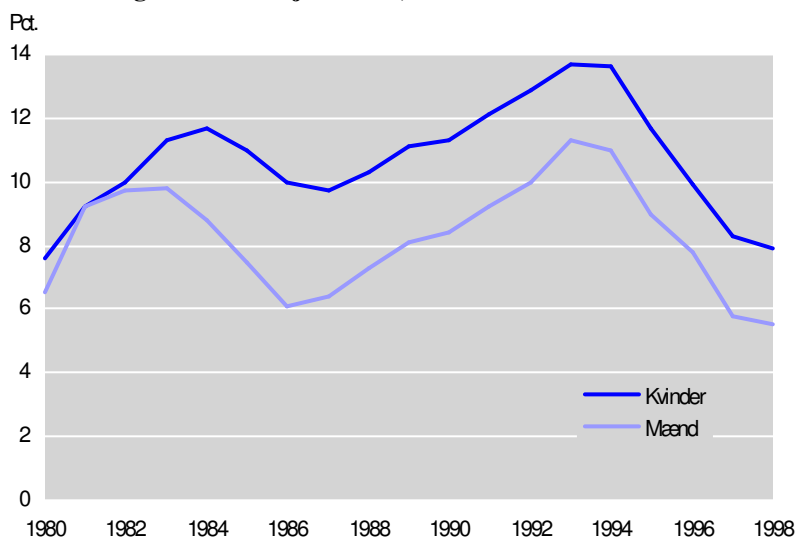

Kilde: Labour Force Survey 1997, Eurostat

Mænd har ikke alene den længste arbejdstid. Næsten dobbelt så mange mænd som kvinder har et bi-erhverv. Kvinder med bi-erhverv arbejder knap 10 timer om ugen, hvorimod mænd med bi-erhverv arbejder lidt over 10 timer om ugen. Næsten 40 pct. af mændene med bi-erhverv er selvstændige, mens det tilsvarende gør sig gældende for 15 pct. af kvinderne.

Figur 5.9

Kvindens og mænds arbejdsløshed, 1980-1998

Kilde: Statistisk tiårsoversigt

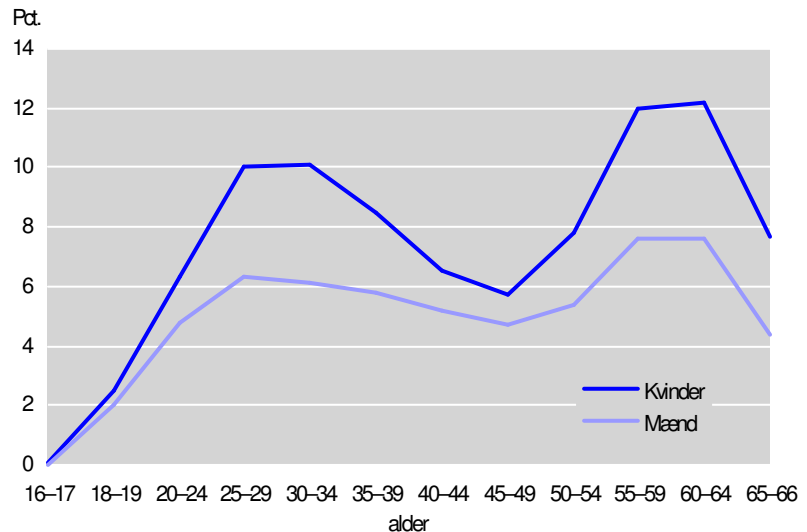
Arbejdsløshed

Når man beskæftiger sig med arbejdsmarkedet, er det ligeledes nødvendigt at beskæftige sig med arbejdsløshed. Hvis man betragter de seneste 20 år, har kvinders arbejdsløshed i næsten hele perioden været højere end mænds. Eneste undtagelse var i 1982, hvor både kvinder og mænd havde en arbejdsløshed på 10 pct.

Ser man på kvinders og mænds arbejdsløshed fordelt efter alder, træder specielt to aldersgrupper meget tydeligt frem. I aldersgruppen 25-34 år er det især kvinderne, som har en høj arbejdsløshed. Det kan skyldes, at hovedparten af kvindernes børnefødsler ligger i denne aldersgruppe, og at det derfor kan være sværere for kvinderne end for mændene at fastholde tilknytningen til arbejdsmarkedet. I aldersgruppen 60-64 år er arbejdsløsheden den højeste både for kvinder og mænd. Kvinders arbejdsløshed er her markant højere end mænds, henholdsvis 12,2 pct. for kvinder og 7,6 pct. for mænd. Den laveste arbejdsløshed for både kvinder og mænd ses blandt de 45-49 årige.

Figur 5.10

Kvinders og mænds arbejdsløshed, fordelt efter aldersgrupper, 1998

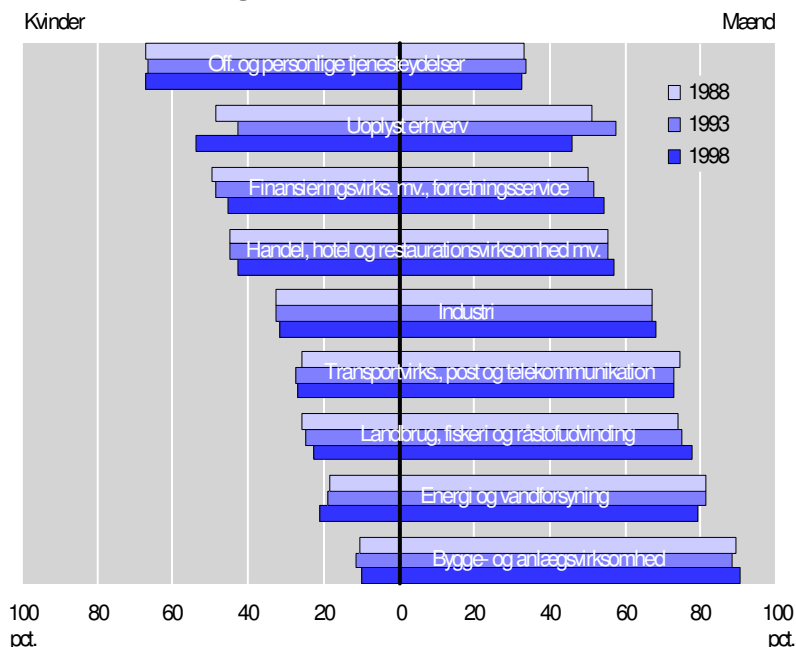
Kilde: *Arbejdsmarked* (Statistiske Efterretninger)

Kønsopdelt arbejdsmarked

Der er to former for kønsopdelt arbejdsmarked. For det første at kvinder og mænd generelt arbejder forskellige steder. Den form for kønsopdelt arbejdsmarked benævnes ofte det horisontalt kønsopdelte arbejdsmarked. Den anden form for kønsopdelt arbejdsmarked er, når kvinder og mænd bestrider forskellige jobfunktioner, hvilket benævnes det vertikalt kønsopdelte arbejdsmarked. I afsnittet om politisk ledelse, deltagelse og magt, viser figurerne, at selvom kvinder eksempelvis udgør 75 pct. af de ansatte i kommunerne, udgør kvinderne under 10 pct. af toplederne. Kommunerne er derfor et typisk eksempel på et både horisontalt og vertikalt kønsopdelt arbejdsmarked.

Figur 5.11

Kønssammensætningen i brancher

Kilde: Statistisk tiårsoversigt

At det danske arbejdsmarked er kønsopdelt, fremgår af figuren, der viser kønssammensætningen i brancher. Inden for håndværksfagene, transport, landbrug, fiskeri samt industri udgør mænd 68-90 pct. af de ansatte.

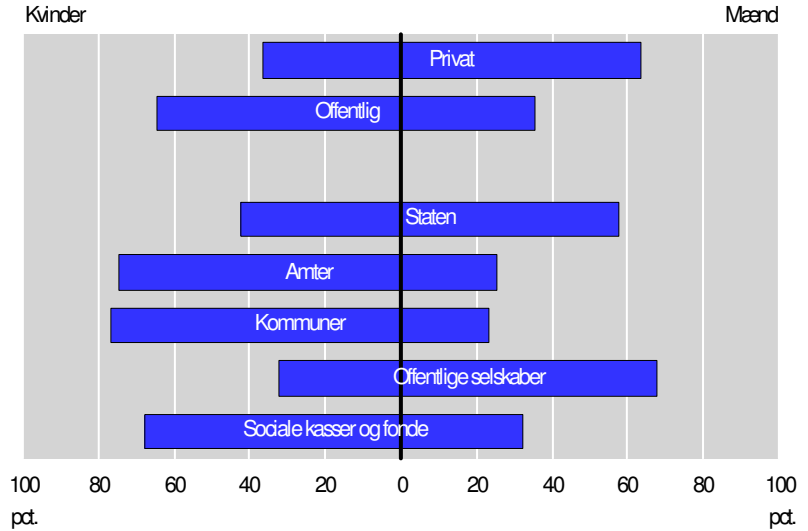
Der er flere årsager til, at det danske arbejdsmarked er så kønsopdelt. En af årsagerne er, at kvinder og mænd, som tidligere beskrevet, vælger forskellige uddannelser. Kvinderne dominerer på de humanistiske uddannelser og på sundheds- og socialuddannelserne, hvor sandsynligheden for offentlig ansættelse er stor, mens mænd dominerer de teknisk orienterede uddannelser. En anden årsag er utvivlsomt, at kvinder og mænd, bevidst eller ubevidst, foretrækker eller bliver foretrukket til specielle typer af job.

En af de brancher, hvor der stort set er lige mange kvinder og mænd ansatte, er inden for finansverdenen, idet begge køn er repræsenteret med minimum 40 pct. Selvom finansverdenen umiddelbart har en mere ligelig kønsfordeling, kan der alligevel være en høj grad af kønsopdeling afhængig af, hvilke job kvinder og mænd bestrider, og hvor meget de får i løn.

I amter og kommuner udgør kvinder omkring 75 pct. af de ansatte, mens mænd til gengæld udgør omkring 66 pct. af de privatansatte. I staten udgør mænd 58 pct. af de ansatte.

Figur 5.12

Arbejdsstyrkens fordeling på sektorer, 1998

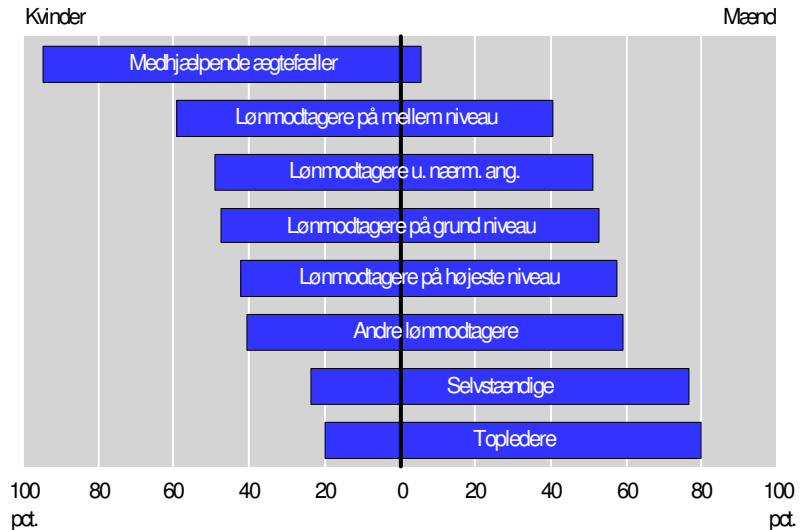

Kilde: *Arbejdsmarked* (Statistiske Efterretninger)

Arbejdsstilling kan ses som et udtryk for det vertikalt opdelt arbejdsmarked. Den største forskel i arbejdsstilling er blandt medhjælpende ægtefæller, hvor hovedparten er kvinder. Det skal ses i forbindelse med, at af de selvstændige er næsten 80 pct. mænd. Også blandt topledere udgør mændene 80 pct. Lønmodtagere på højeste niveau har ligeledes en overvægt af mænd.

Figur 5.13

Kvindens og mænds arbejdsstilling, 1998

Kilde: *Arbejdsmarked* (Statistiske Efterretninger)

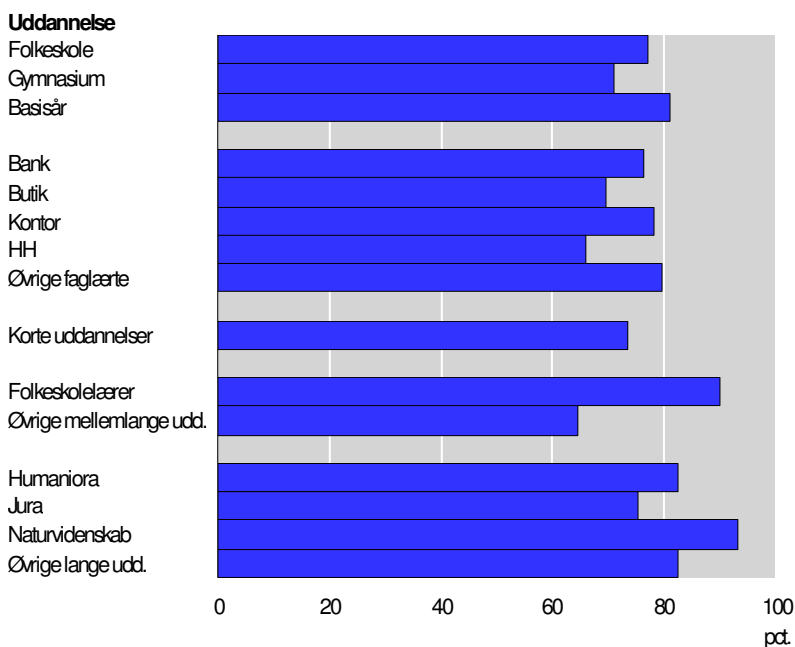
6. Indkomstforhold og løn

Indkomst

Figur 6.1 viser, at kvinders livsindkomst, til trods for at de i gennemsnit lever 5 år længere end mænd, er lavere end mænds. Det gælder både for personer med en folkeskoleuddannelse, og personer med en lang videregående uddannelse. Der kan være flere grunde til forskelle i livsindkomst mellem kvinder og mænd. En indlysende grund er, at mænd får en højere løn end kvinder. En anden grund er, at mænd i gennemsnit har flere år på arbejdsmarkedet end kvinder. Begge dele fører som regel til en lavere pension for kvinder.

Figur 6.1

Kvinders livsindkomster i procent af mænds

Kilde: Finansministeriet 1998

Af figur 6.1 ses også, at kvindelige jurister har en livsindkomst som er 75 pct. af mandlige juristers. Bidragende til denne forskel kan være, at mandlige jurister i højere grad end kvindelige bliver privatansatte advokater til en forholdsvis høj løn, mens kvinderne bliver ansat som fuldmægtige i staten, amterne og kommunerne til en lavere løn.

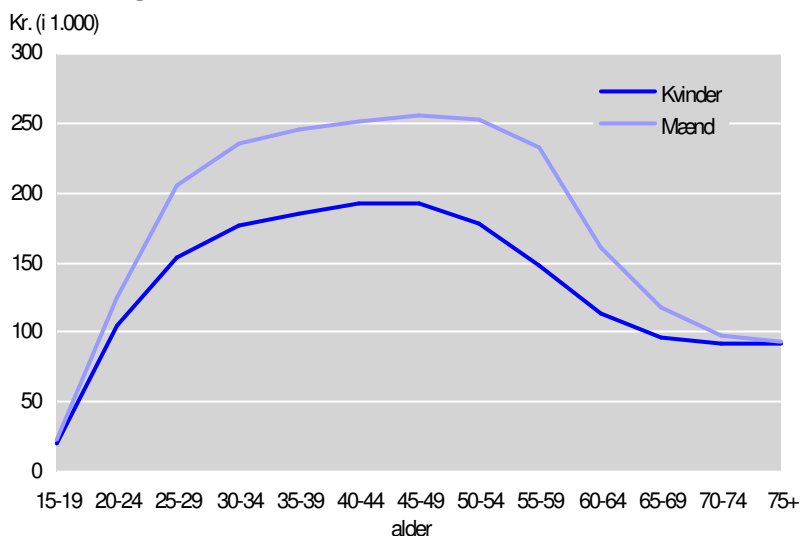
Medianindkomsten deler indkomstmottagerne i to lige store grupper. Halvdelen af indkomstmottagerne har en indkomst der ligger over medianindkomsten og halvdelen har en indkomst der ligger under.

Ser man på kvinders og mænds medianindkomst i forskellige aldersgrupper viser det sig, at den største forskel ses i aldersgruppen 55-59 år. Her er medianindkomsten for mænd over 232.000 kr., mens den for kvinder

kun er 147.000 kr. Mænds medianindkomst topper i aldersgruppen 45-49 år, mens den for kvinder ligger højest i 40-44-års alderen.

Figur 6.2

Kvindens og mænds medianindkomst, 1997

Kilde: Løn- og indkomststatistik (Statistikservice)

Løn

Det kan konstateres, at kvinders løn stadig generelt er lavere end mænds løn.

En lang række forhold er med til at påvirke lønforskelle mellem kvinder og mænd. For det første har det betydning, hvorvidt der er tale om privat eller offentlig ansættelse. Lønforskellen er størst blandt privat ansatte og mindst blandt ansatte i stat og kommune. For det andet har det betydning, om der er tale om ledelsesarbejde eller ej. De største forskelle findes blandt personer med ledelsesfunktioner. Endeligt har det ligeledes betydning, om arbejdsfunktionen udføres på et kvinde- eller mandsdomineret arbejdsområde. Det ser ud til at lønforskellene mellem kvinder og mænd er lavest på de områder, hvor kønsfordelingen er meget skæv.

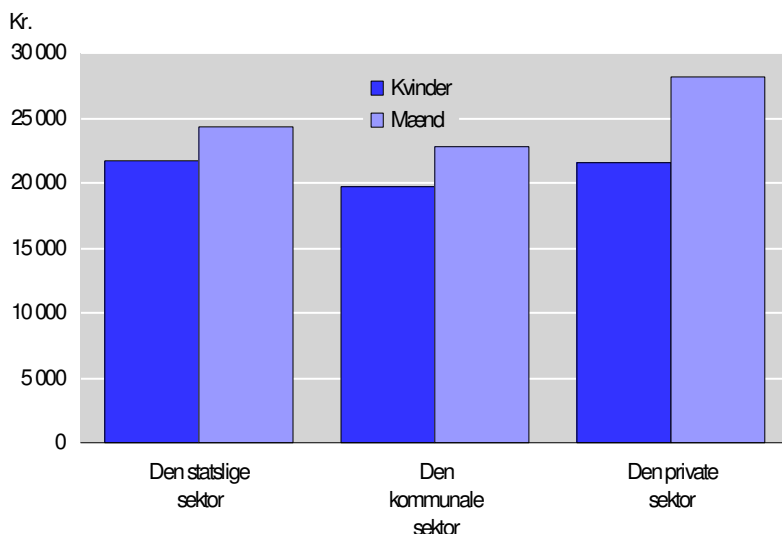
Sammenligningerne af løn tager udgangspunkt i de fastlønnes månedsførtjeneste opgjort som smalførtjeneste¹ pr. time ganget med den typiske månedlige arbejdstid, svarende til 37 timer om ugen og tillagt særlig feriegodtgørelse og personalegoder pr. måned.

Privat og offentlig ansættelse

I den private sektor var der 714.521 ansættelsesforhold i 1996. Heraf vedrørte 435.041 eller 61 pct. mænd. Gennemsnitligt tjente privatansatte mænd i 1996 28.169 kr. pr. måned, og kvinder tjente 21.524 kr. pr. måned. Kvinders gennemsnitlige månedsløn udgjorde således 76 pct. af mænds løn.

¹ Smalførtjeneste = fortjeneste ekskl. genetillæg, betaling for ferie, syge- og andet fravær, søgn- og helligdagsbetaling samt personalegoder.

Figur 6.3

Kvinders og mænds gennemsnitlige fortjeneste i 1996, fordelt på sektorer

Kilde: Løn- og indkomststatistik (Statistikservice)

I den statslige sektor var der i lønstatistikken for 1996 182.430 ansættelsesforhold. Heraf vedrørte 110.464 ansættelsesforhold mænd, hvilket svarer til 61 pct. Mænd i den statslige sektor tjente i gennemsnit 24.241 kr. pr. måned, mens kvinder tjente 21.740 kr. Det svarer til, at kvinders fortjeneste udgjorde 90 pct. af mænds fortjeneste.

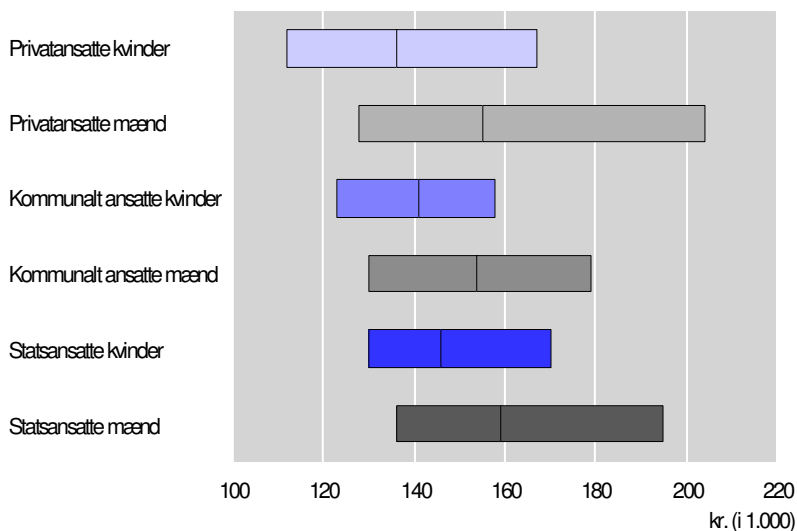
I den kommunale sektor vedrørte 74 pct. af de 452.563 ansættelsesforhold kvinder. Gennemsnitslønnen for mænd var 22.812 kr. pr. måned, mens den for kvinder var 19.682. Kvinders løn var altså 86 pct. af mænds løn.

Bag disse tal gemmer sig variationer i lønforskelle afhængig af arbejdsfunktion.

Hvis man i stedet for gennemsnitsfortjeneste ser på medianfortjeneste, ændres forholdet mellem kvinders og mænds løn ikke nævneværdigt, hverken for de privat eller statsligt ansatte. For de kommunalt ansatte ses en mindsket forskel. Kvinders medianfortjeneste er her 91 pct. af mænds, sammenlignet med 86 pct., hvis man ser på gennemsnitslønnen.

Ser man på lønspredningen - her illustreret ved det interval, hvori 50 pct. af lønmodtagerne ligger - er den større for mænd end for kvinder og størst blandt de privat ansatte mænd. Privatansatte kvinders lønspredning er ligeledes større end spredningen for andre kvinder. Den mindste lønspredning ses blandt kommunalt ansatte kvinder.

Figur 6.4

Lønspredning for kvinder og mænd, fordelt på sektor, 1996

Kilde: Løn- og indkomststatistik (Statistikservice)

Arbejdsfunktion

Lønstatistikken opgør løn på følgende arbejdsfunktioner, som er ens for det private, kommunale og statslige område. Grupperingen er baseret på DISCO-88, som er den officielle danske version af den internationale fagklassifikation ISCO-88:

- Militær
- Ledelsesarbejde på højt niveau
- Højt kvalifikationsniveau
- Mellemhøjt kvalifikationsniveau
- Kontorarbejde
- Salgs- og servicearbejde
- Arbejde i landbrug, gartneri mv.
- Håndværkspræget arbejde
- Proces- og maskinoperatørarbejde
- Andet arbejde

Figur 6.5 - 6.11 viser kvinders og mænds indtægt efter arbejdsfunktion. Lønforskellene bliver generelt større, jo højere kvalificeret arbejdsfunktionen er.

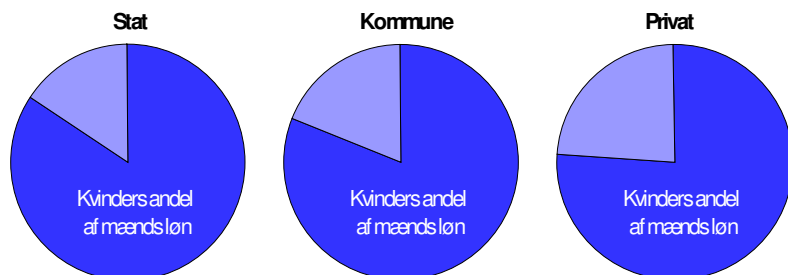
Ledelsesarbejde på højt niveau

Blandt personer med ledelsesarbejde på højt niveau i den private sektor, udgjorde kvinder i 1996 14 pct. Inden for staten var andelen af kvinder med ledelsesarbejde på højt niveau 25 pct., mens andelen i den kommunale sektor var 49 pct.

Det gælder for både stats-, kommunalt- og privatansatte, at det er i denne gruppe, at de største lønforskelle mellem kønnene findes. Allerstørst er forskellen i det private, hvor kvinders gennemsnitsløn kun var 76 pct. af mænds. I den kommunale sektor fik kvinder 80 pct. af mænds løn, mens de inden for staten fik 86 pct.

Figur 6.5

Kvinders andel af mænds løn blandt personer med ledelsesarbejde på højt niveau, 1996

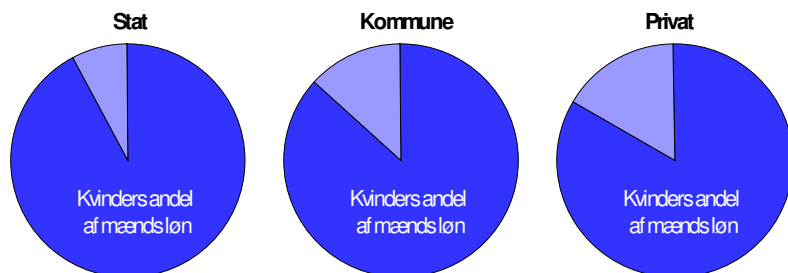

Kilde: Løn- og indkomststatistik (Statistikservice)

For den private sektor findes der statistik, der viser fortjeneste fordelt på mere specifikke arbejdsfunktioner. Det kan her ses, at der er store udsving i lønforskelle mellem kvinder og mænd blandt privatansatte. Den største lønforskel er blandt personer med øverste tværgående ledelse, hvor kvinders løn udgør 73 pct. af mænds løn. Den mindste lønforskel findes blandt personer, hvis arbejdsfunktion er ledelse af organisationer. Her er kvinders løn 89 pct. af mænds løn.

Figur 6.6

Kvinders andel af mænds løn blandt personer med højt kvalifikationsniveau, 1996

Kilde: Løn- og indkomststatistik (Statistikservice)

Højt kvalifikationsniveau

Kvinder udgør knap 30 pct. af personerne i den private sektor, der har en arbejdsfunktion med højt kvalifikationsniveau. I gruppen med højt kvalifikationsniveau, er kvinders løn 84 pct. af mænds løn.

I den kommunale sektor, hvor 56 pct. af ansættelsesforholdene med højt kvalifikationsniveau vedrører kvinder, er kvinders løn 86 pct. af mænds.

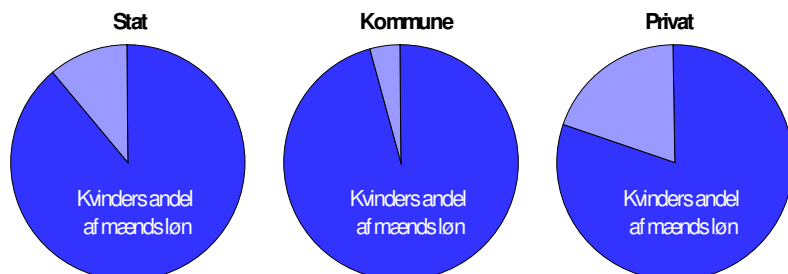
I staten hvor kvinder udgør en endnu større andel, er lønforskellen endnu mindre. Kvinders løn er her 92 pct. af mænds i 1996.

Mellemhøjt kvalifikationsniveau

Der er næsten lige mange kvinder og mænd med mellemhøjt kvalifikationsniveau i den private sektor. Mændene er også her betydeligt højere lønnede, idet kvinder med en arbejdsfunktion på mellemhøjt kvalifikationsniveau gennemsnitligt tjener 80 pct. af, hvad mænd tjener.

Figur 6.7

Kvindens andel af mænds løn blandt personer med mellemhøjt kvalifikationsniveau, 1996

Kilde: Løn- og indkomststatistik (Statistikservice)

I staten, hvor der ligeledes er en ligelig fordeling mellem kvinder og mænd i denne gruppe, er kvinders løn i gennemsnit 89 pct. af mænds løn.

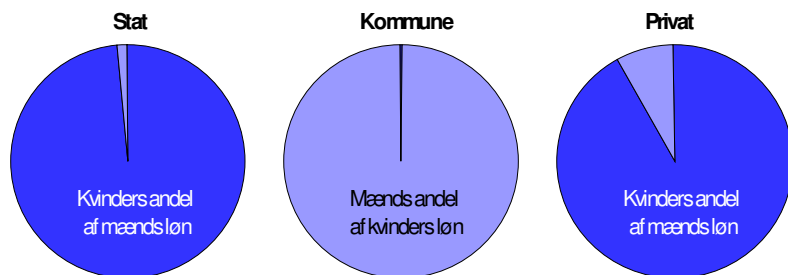
I den kommunale sektor er kønsfordelingen blandt personer med mellemhøjt kvalifikationsniveau anderledes. 84 pct. af alle ansættelsesforhold vedrører kvinder. Forskellen mellem kvinders og mænds løn er til gengæld mindre. Her tjener kvinder i gennemsnit 96 pct. af, hvad mænd gør.

Kontorarbejde

Når man ser på et kvindedomineret arbejdsområde som kontorarbejde, kan det iagttages, at lønforskellene mellem kvinder og mænd er meget små.

Figur 6.8

Kvindens andel af mænds løn blandt personer med kontorarbejde, 1996

Kilde: Løn- og indkomststatistik (Statistikservice)

I den kommunale sektor, hvor kvinderne udgør 89 pct. af personer med kontorarbejde, er kvinders og mænds fortjeneste næsten den samme. Kvinders gennemsnitsløn er til og med 0,4 pct. højere.

64 pct. af ansættelsesforholdene i staten, i gruppen kontorarbejde, vedrører kvinder. Kvinder tjener gennemsnitligt 99 pct. af, hvad mænd tjener.

Det bør dog bemærkes, at selvom kvinder sammenlignet med mænd procentvis tjener mere i staten end i det private, tjener kvinder, der udfører kontorarbejde i det private, i kroner 4 pct. mere end i staten.

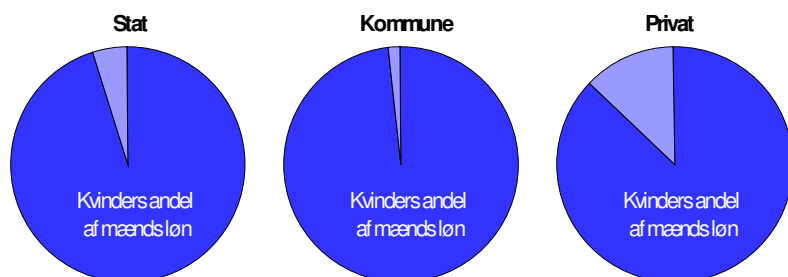
I det private er kvindeandelen 77 pct., og kvinders løn er 93 pct. af mænds.

Håndværkspræget arbejde

Hvis man ser på lønforskellen blandt personer med håndværkspræget arbejde, som er et mandsdomineret arbejdsområde, kan det konstateres, at forskellen mellem kvinders og mænds løn også her er relativ lille.

Figur 6.9

Kvinders andel af mænds løn blandt personer med håndværkspræget arbejde, 1996

Kilde: Løn- og indkomststatistik (Statistikservice)

Mænd udgør 93 pct. af gruppen med håndværkspræget arbejde i den private sektor. Kvinders fortjeneste på dette område er 87 pct. af mænds.

Inden for det kommunale område er der kun 3 pct. kvinder. Disse kvinder får 98 pct. af den løn mændene får.

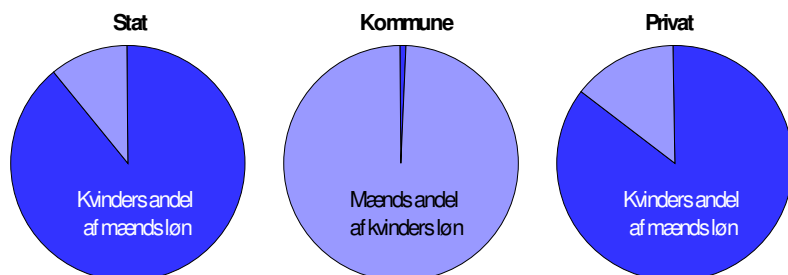
I staten, hvor mændene udgør 96 pct., ligger kvinders løn på 95 pct. af mændenes.

Salgs- og servicearbejde

Blandt gruppen af personer der udfører salgs- og servicearbejde i den kommunale sektor, tjener kvinder mere end mænd (0,8 pct.). 83 pct. i gruppen med salgs- og servicearbejde er kvinder.

Figur 6.10

Kvinders andel af mænds løn blandt personer med salgs- og servicearbejde, 1996

Kilde: Løn- og indkomststatistik (Statistikservice)

I staten, hvor kvindeandelen i denne gruppe er meget lille (11 pct.), er kvinders løn 89 pct. af mænds.

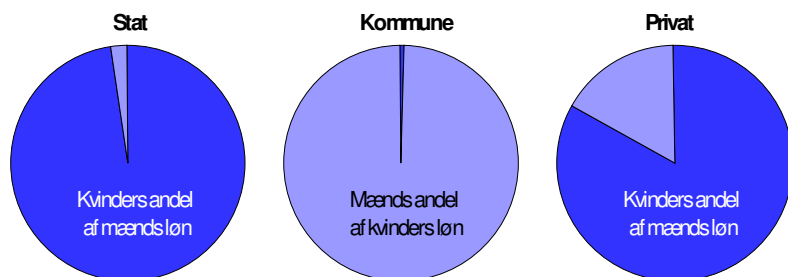
I den private sektor, hvor fordelingen på kvinder og mænd er mere ligelig, er lønforskellen større. Her er kvinders løn 85 pct. af mænds.

Proces- og maskinoperatørarbejde

Gruppen af beskæftigede inden for proces- og maskinoperatørarbejde viser store forskelle mellem privat-, kommunal- og statslig ansættelse.

Figur 6.11

Kvinders andel af mænds løn blandt personer med proces- og maskinoperatørarbejde, 1996

Kilde: Løn- og indkomststatistik (Statistikservice)

I den kommunale sektor tjener kvinder lidt mere end mænd. Det skal dog bemærkes, at dette tal er baseret på kun 19 kvindelige ansættelsesforhold (3 pct.).

I staten er lønforskellene ligeledes små - kvinders løn er 98 pct. af mænds - og kvindeandelen lille (7 pct.).

I det private er lønforskellen relativ stor - kvinders fortjeneste er 83 pct. af mændenes - kvindeandelen er her 30 pct.

Ledelse

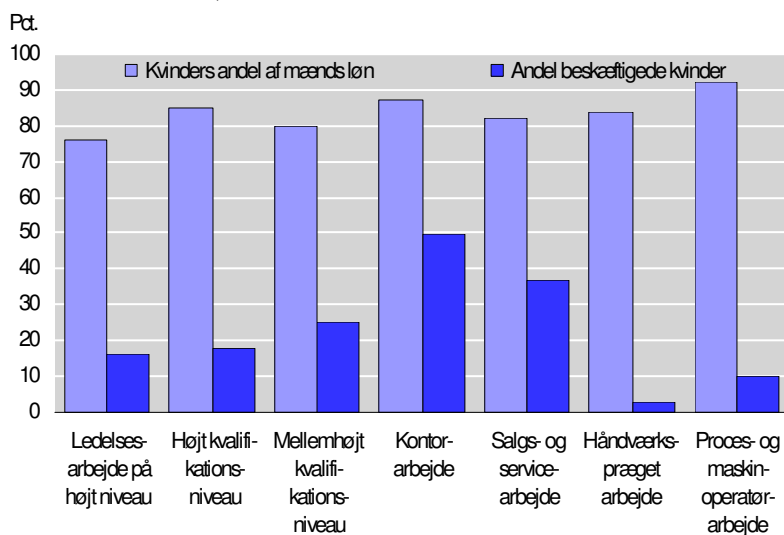
For de privat ansatte er det muligt at udskille de personer, som har ledelsesfunktioner fra de resterende i de forskellige arbejdsfunktionsgrupper.

I de fleste grupper - undtaget proces- og maskinoperatørarbejde - er lønforskellen mellem kvinder og mænd større blandt dem, som har ledelsesfunktioner end blandt de øvrige. Ledelsesgruppen med proces- og maskinoperatørarbejde har en kvindeandel på kun 10 pct., sammenlignet med 30 pct. i de øvrige ledelsesgrupper.

Ledere inden for proces- og maskinoperatørarbejde viser den mindste forskel i løn mellem kvinder og mænd. Kvinder får her 92 pct. af mænds løn. Størst er forskellen blandt ledere med mellemhøjt kvalifikationsniveau. Her er kvinders løn 80 pct. af mænds. For personer med højt kvalifikationsniveau ses der ingen forskel i forholdet mellem kvinders og mænds løn, uanset om de har ledelsesfunktioner eller ej.

Figur 6.12

Kvindens andel af mænds løn i arbejdsstillinger med ledelsesfunktioner, 1996

Kilde: Løn- og indkomststatistik (Statistikservice)

Når man ser på undergrupperne blandt personer med højt kvalifikationsniveau og ledelse, kan man konstatere, at de mindste lønforskellemellem kvinder og mænd findes blandt personer inden for medicin og farmaci. Netop disse grupper kendetegnes ved, at kvindeandelen generelt er højere, end den er blandt den samlede gruppe af personer med et højt kvalifikationsniveau.

Uden ledelsesfunktion

Blandt personer uden ledelsesfunktioner er lønforskellen mellem kvinder og mænd mindst i de grupper, hvor kønsfordelingen er skævest. Kontorarbejde har en kvindeandel på 78 pct. og kvinderne får 93 pct. af mændenes løn. Arbejde i landbrug og gartneri har en mandeandel på 82 pct. og kvinder får 96 pct. af mænds løn.

Størst er forskellen mellem kvinders og mænds løn i gruppen med mellemhøjt kvalifikationsniveau. Her tjener kvinder gennemsnitligt 82 pct. af, hvad mænd tjener. Der findes dog flere eksempler, hvor kvinder tjener mere end mænd. Det gælder blandt andet arbejde med børn under den skolepligtige alder, samt andet undervisnings- og omsorgsarbejde. Her udgør kvinders løn mellem 100,5 og 102 pct. af mænds løn. Begge områder aflønnes imidlertid betydeligt lavere end gennemsnittet for personer med mellemhøjt kvalifikationsniveau. Dette gør sig dog ikke gældende for personer, der udfører andet arbejde med lyd og billeder. Her tjener kvinder 102,5 pct. af hvad mænd tjener. I forhold til kvinders gennemsnitsindkomst for gruppen af personer med mellemhøjt kvalifikationsniveau, aflønnes dette område over gennemsnittet.

I gruppen af personer med kontorarbejde, finder man ligeledes eksempler på kvinder, som tjener mere end mænd. Det gælder blandt andet kontor-

arbejde med kundebetjening, arbejde vedr. pengetransaktioner, registrering af pengetransaktioner, inkassoarbejde samt telefonomstilling. I disse arbejdsfunktioner, tjener kvinder mellem 101-105 pct. af, hvad mænd tjener.

Også i gruppen af personer, der udfører salgs- og servicearbejde, findes som nævnt områder, hvor kvinders løn er højere end mænds. Det gælder fx omsorgs- og plejearbejde samt børnepasning. Her er kvinders løn mellem 100-107 pct. af mænds.

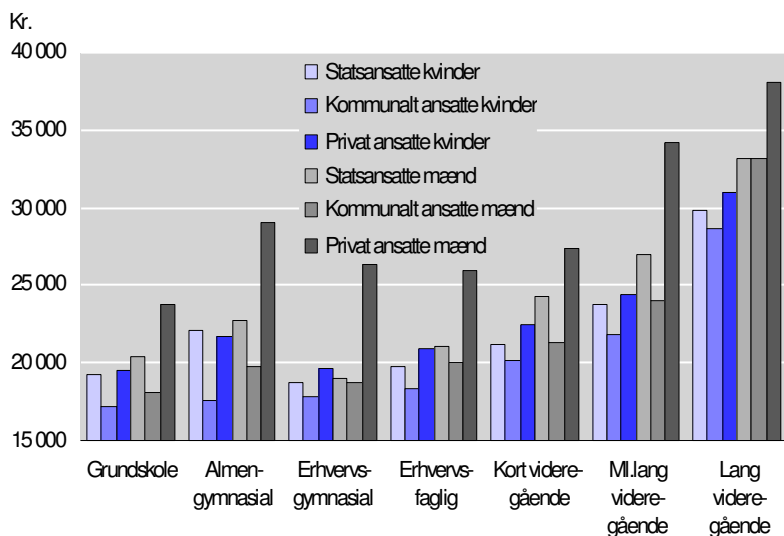
Blandt personer der udfører proces- og maskinoperatørarbejde, udgør kvinders løn 89 pct. af mænds, uanset om det er med eller uden ledelse.

Uddannelsesniveau

Uddannelsesniveauet har betydning for, hvor stor en fortjeneste man oppebærer. Således tjener personer med en lang videregående uddannelse mest, hvorimod personer med grundskoleuddannelse tjener mindst. Personer med erhvervsgymnasial uddannelse tjener mindre end personer med almen gymnasial uddannelse. Uddannelsesniveauet er ligeledes en faktor, når man opgør lønforskelle mellem kvinder og mænd. Også her ses forskellen mellem privat-, stats- og kommunalansatte. Gennemgående er forskellene mellem kvinder og mænd i de forskellige uddannelsesgrupper mindre inden for stat og kommune end i det private.

Figur 6.13

Kvinders og mænds gennemsnitsfortjeneste, efter uddannelse og sektor, 1996

Kilde: Løn- og indkomststatistik (Statistikservice)

Blandt personer med en grundskoleuddannelse, tjener kvinder gennemsnitligt 82 pct. af, hvad mænd tjener i det private, hvor de i staten tjener 93 pct. og i det kommunale 95 pct. De største kønsforskelle i indtægt, findes i det private blandt personer med en mellemlang videregående uddannelse, en erhvervsgymnasial uddannelse og almen gymnasial ud-

dannelse, idet mænd her tjener næsten 25-30 pct. mere end kvinder med samme uddannelse.

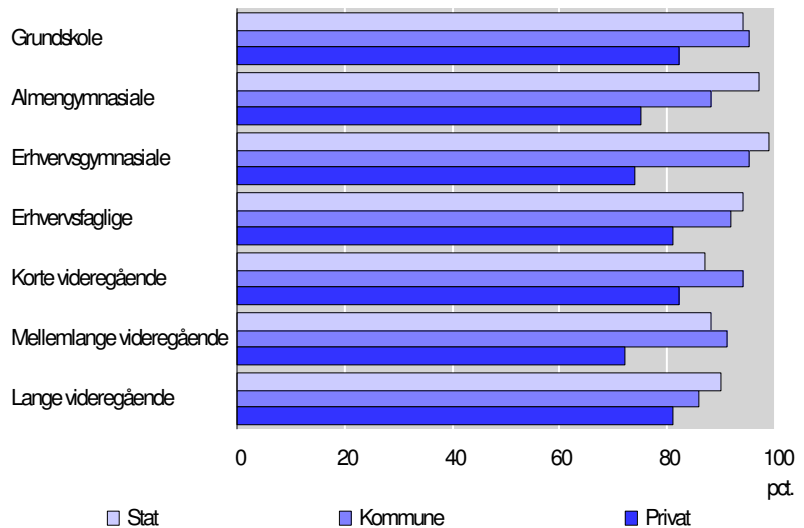
Blandt personer med en almen-gymnasial og erhvervs-gymnasial uddannelse, er lønforskellene mellem kvinder og mænd mindst i staten, idet forskellen kun er få procent. Statsansatte kvinder med en erhvervs-gymnasial uddannelse tjener endda mere end mænd, idet de tjener 101 pct. af, hvad mænd med tilsvarende uddannelse tjener. Også inden for det kommunale område er kønsforskellen lille for personer med erhvervs-gymnasiale uddannelser, hvorimod gruppen med almen-gymnasiale uddannelser viser relative store kønsforskelle.

Statsansatte kvinder med en mellemlang videregående uddannelse tjener gennemsnitligt 88 pct. af, hvad mænd tjener. I det private tjener kvinder med samme uddannelsesniveau kun 72 pct. af, hvad mænd tjener. Det kommunale område har den mindste forskel mellem kvinder og mænd. Kvinder tjener her 91 pct. af, hvad mænd gør.

I staten tjener kvinder med en lang videregående uddannelse i gennemsnit 90 pct. af, hvad mænd tjener, mens kvinder med tilsvarende uddannelse i det private tjener 81 pct. af, hvad mænd tjener. Kvinders gennemsnitsfortjeneste i kroner er dog næsten 4 pct. højere i det private end i staten. Privatansatte mænd med lang videregående uddannelse tjener næsten 15 pct. mere end statslige ansatte.

Figur 6.14

Kvinders andel af mænds løn, fordelt efter uddannelsesniveau og sektor, 1996

Kilde: Løn- og indkomststatistik (Statistikservice)

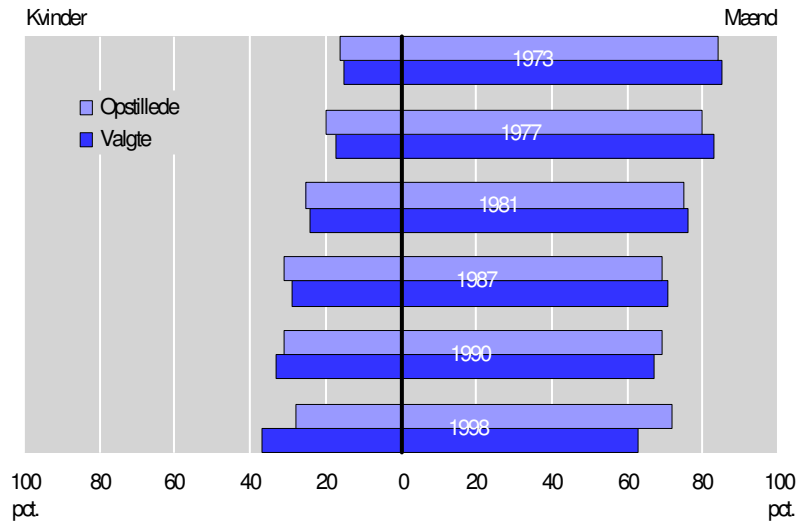
7. Politisk deltagelse, ledelse og magt

Parlamentarisk valgte

I perioden fra 1970 og frem til i dag, er andelen af kvinder i Folketinget, amtsråd, kommunalbestyrelser og Europa-Parlamentet steget betydeligt.

Figur 7.1

Kandidater og valgte til Folketinget

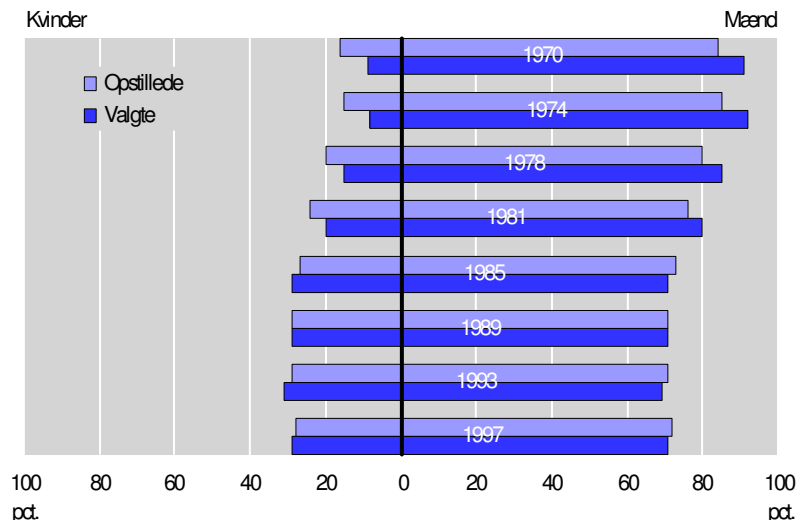

Kilde: *Befolkning og valg* (Statistiske Efterretninger)

I 1970 udgjorde kvinderne således kun 11 pct. af Folketingets medlemmer, 9 pct. af amtsrådsmedlemmerne og 10 pct. af kommunalbestyrelsesmedlemmerne. Eller sagt på en anden måde, mændene udgjorde ca. 90 pct. af de parlamentarisk valgte politikere i Danmark.

Figur 7.2

Kandidater og valgte til amtsråd

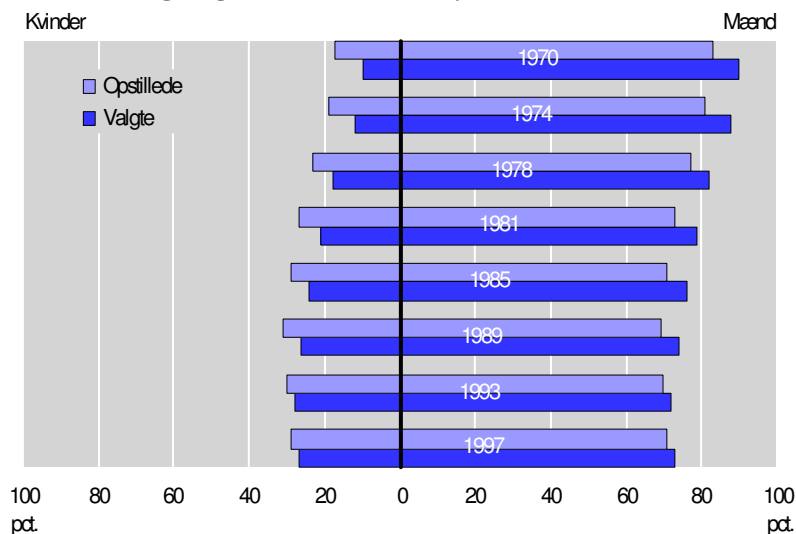

Kilde: *Befolkning og valg* (Statistiske Efterretninger)

Stigningen i andelen af kvinder i politik viste sig tidligst og mest markant i Folketinget, idet andelen af kvinder steg med 50 pct. i løbet af 1970'erne.

Figur 7.3

Kandidater og valgte til kommunalbestyrelser

Kilde: *Befolkning og valg* (Statistiske Efterretninger)

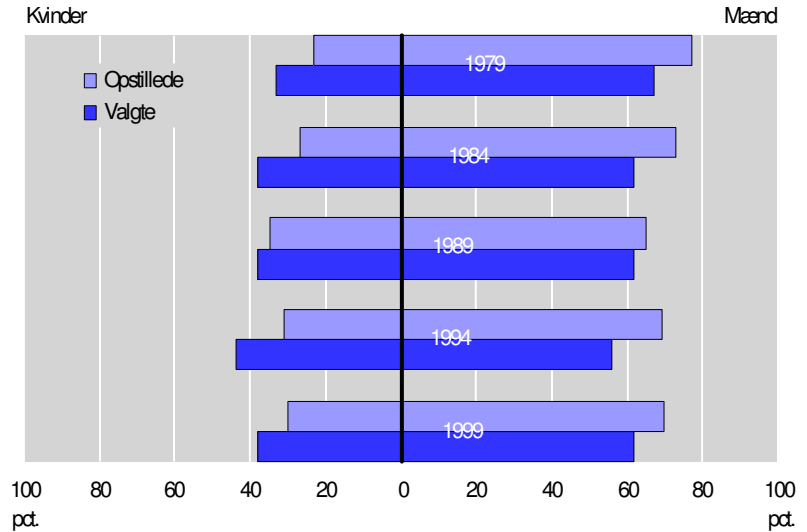
Fra slutningen af 1970'erne begyndte stigningen i andelen af kvinder i amtsråd og kommunalbestyrelser for alvor, og i midten af 1980'erne overhaledede andelen af kvinder i amtsrådene andelen af kvinder i Folketinget. Men hvor stigningen i andelen af kvinder i Folketinget fortsatte, således at der i dag er 37 pct. kvinder i Folketinget, stagnerede udviklingen i amter og kommuner i midten af 1980'erne. Andelen af kvinder i kommunalpolitik er faktisk faldet lidt de seneste år.

Hvis man ser på andelen af danske medlemmer af Europa-Parlamentet, blev der ved det første valg til Europa-Parlamentet i 1979 valgt 33 pct. kvinder (5 ud af 15). Ved valget i 1999 blev der valgt 38 pct. kvinder (6 ud af 16). Af det totale antal medlemmer i Europa-Parlamentet blev der i 1979 valgt 17 pct. kvinder. Andelen af kvinder er efterfølgende steget, og udgør efter valget i 1999 30 pct.

Der er ikke nogen entydig forklaring på hvorfor andelen af kvinder i politik steg i 1970'erne. Men blandt årsagerne nævnes kvindernes mobilisering på arbejdsmarkedet, et stigende uddannelsesniveau og rødstrømpebevægelsen. Desuden har det haft betydning, i hvor høj grad det etablerede politiske system har været positivt indstillet over for kvindernes stigende deltagelse i det politiske liv.

Figur 7.4

Danske kandidater og valgte til Europa-Parlamentet

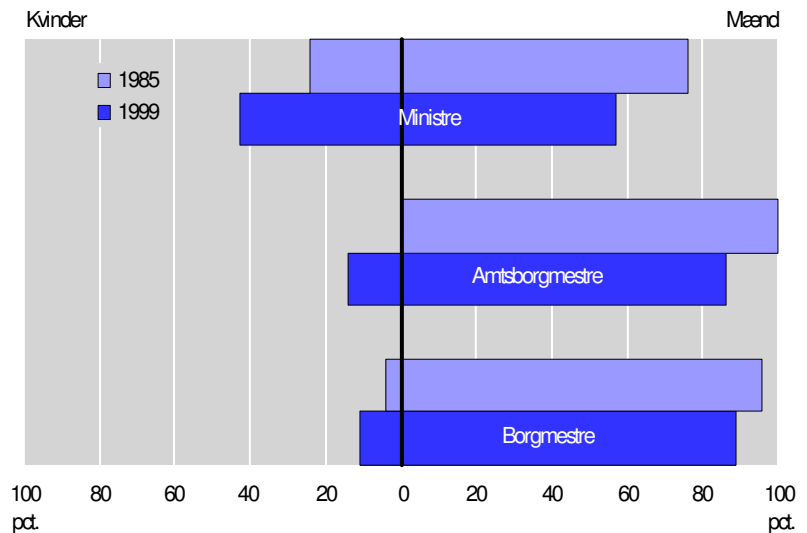
Kilde: *Befolkning og valg* (Statistiske Efterretninger)

Ministre og borgmestre

Sideløbende med stigningen i andelen af kvinder i Folketinget, amtsrådene, kommunalbestyrelserne og Europa-Parlamentet, har der været en stigning i andelen af kvindelige ministre, amtsborgmestre og borgmestre.

Figur 7.5

Andelen af henholdsvis kvindelige og mandlige ministre, amtsborgmestre og borgmestre

Kilde: *Kommunalårbog 1998* og Folketingets oplysning

I dag udgør kvinderne 43 pct. af ministrene i regeringen, 14 pct. af amtsborgmestrene og 10 pct. af borgmestrene. Andelen af ministre passer fint med andelen af kvindelige folketingsmedlemmer. Til gengæld kan det konstateres, at der både hvad angår amtsborgmestre og borgmestre er

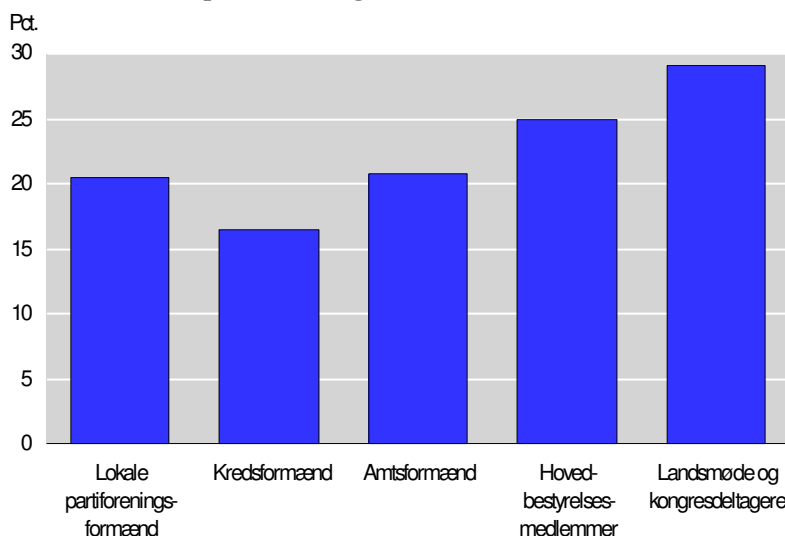
lang vej endnu, før kvindeandelen blandt disse svarer til andelen af kvinder i amtsråd og kommunalbestyrelser. Selvom der er en meget lille andel kvindelige amtsborgmestre og borgmestre, er der tale om en stigning i forhold til 1985, hvor der ikke var nogen kvindelige amtsborgmestre, og kun 4 pct. kvindelige borgmestre.

Politiske partier

Der er ikke tidligere lavet en komplet opgørelse over kønsfordelingen blandt medlemmerne af de politiske partier og andelen af kvinder på de centrale poster. Det er interessant at bemærke, at kvinderne generelt er bedst repræsenteret i hovedbestyrelserne og blandt de delegerede til landsmøde/kongres. Dette modsvarer ikke, hvad man ellers generelt ser i samfundet, hvor kvinderne almindeligvis er bedst repræsenteret nederst i hierarkiet. I de politiske partier er andelen af kvinder lavest blandt lokale partiforeningsformænd og kredsformænd.

Figur 7.6

Kvinders andel i partiernes organisationer, 1998

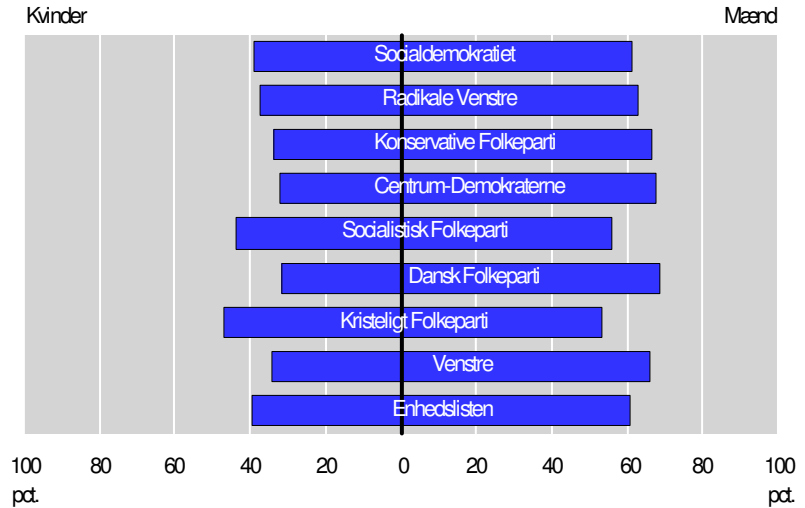

Kilde: *Udviklingen i kvinders politiske deltagelse*, Institut for Statskundskab, København, Peter Andersen Hove, 1999

Gennemsnitligt udgør kvinderne 38 pct. af de politiske partiers medlemmer. Dette tal dækker dog over store udsving fra parti til parti. Den største andel kvindelige partimedlemmer har Kristeligt Folkeparti og Socialistisk Folkeparti, mens den laveste kvindeandel findes hos Dansk Folkeparti og Centrum Demokraterne. Fra udenlandske undersøgelser påvises samme tendenser, idet man generelt finder den største kvindeandel i kristelige og socialistiske partier, hvorimod meget højreorienterede partier generelt ikke tiltrækker kvinder i samme grad, som de tiltrækker mænd.

Figur 7.7

Kønsfordelingen blandt medlemmerne af de politiske partier, 1998

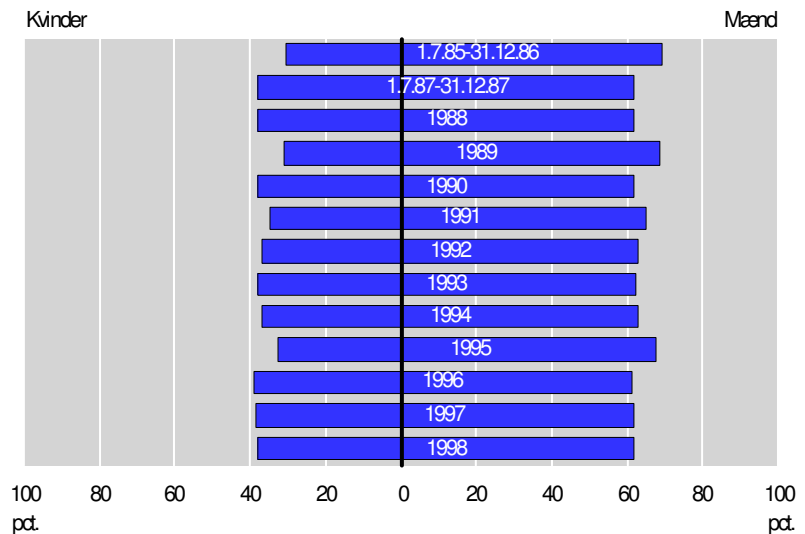
Kilde: *Udviklingen i kvinders politiske deltagelse*, Institut for Statskundskab, København, Peter Andersen Hove, 1999

Råd, nævn og udvalg

Andelen af kvinder i offentlige råd, nævn og udvalg steg markant efter at Lov om ligestilling mellem kvinder og mænd ved udpegning af medlemmer til offentlige udvalg, kommissioner og lignende trådte i kraft den 1/7 1985. I 1984 udgjorde kvindeandelen i offentlige råd, nævn og udvalg 12,7 pct. I 1986 var kvindeandelen steget til 30,7 pct. Året efter steg kvindeandelen til 38 pct., hvilket ligeledes er den andel kvinderne udgør i dag. Det er således endnu ikke lykkedes for kvinderne at komme op over 40 pct., hvilket almindeligvis betegner en situation, hvor kvinder og mænd har en ligelig fordeling.

Figur 7.8

Kvinders andel af råd, nævn og udvalg

Kilde: Materiale i Statsministeriet og Ligestillingsrådet

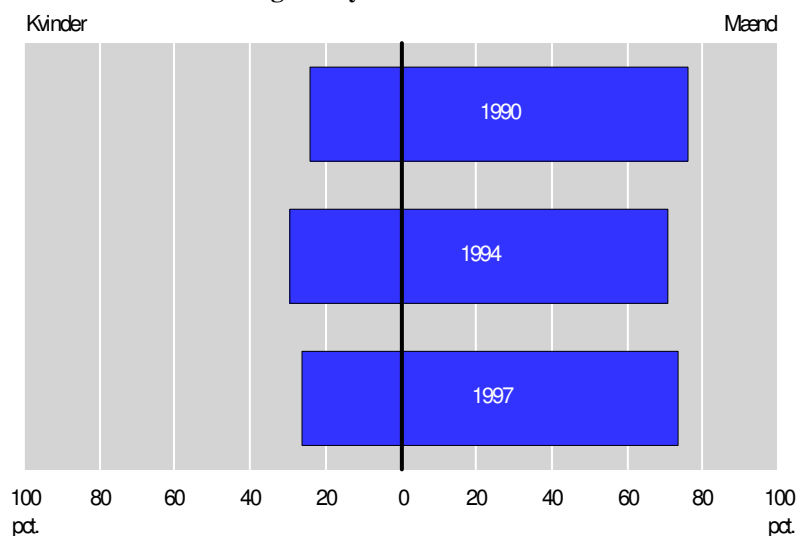
Bestyrelser

I 1990 blev Lov om ligestilling mellem kvinder og mænd ved besættelser af visse bestyrelsesposter i den statslige forvaltning vedtaget. Hensigten med loven var at sikre, at statslige bestyrelser m.m. "så vidt muligt bør have en afbalanceret sammensætning af kvinder og mænd". Ordet afbalanceret tolkes i denne forbindelse som omkring 30 pct. af det underrepræsenterede køn. Dette mål er ikke nået, idet andelen i 1990 var 24,1 pct., i 1994 29,2 pct. og i 1997 var andelen faldet til 26,5 pct.

Der kan være flere grunde til, at loven om besættelse af bestyrelsesposter ikke har haft samme gennemslagskraft, som loven om offentlige råd, nævn og udvalg har haft. Selve lovens formuleringer kan have været medvirkende til dens manglende succes.

Figur 7.9

Kvindens andel i statslige bestyrelser

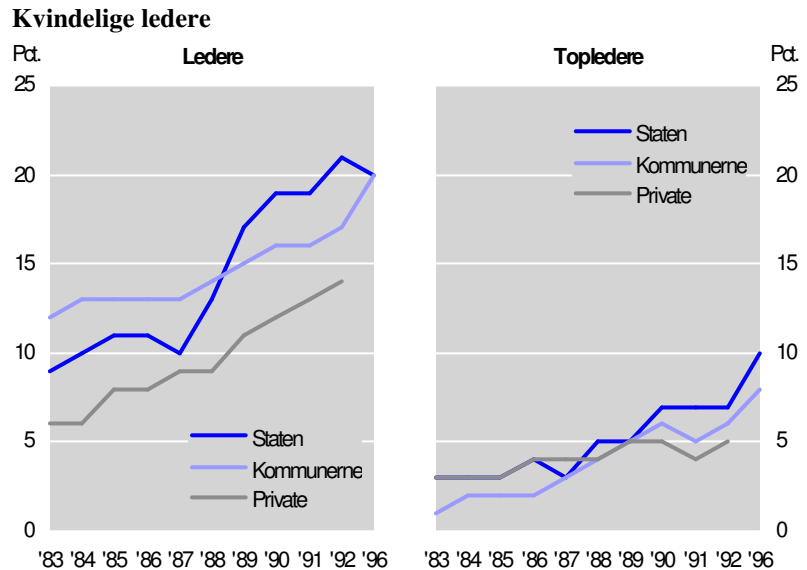
Kilde: Materiale i Ligestillingsrådet

Ledere

Et af de centrale områder som afspejler, hvor langt ligestillingen er nået, er andelen af kvindelige og mandlige topledere/ledere i henholdsvis staten, kommunerne og det private erhvervsliv. Imidlertid er det også et af de meget vanskelige områder at undersøge. Det skyldes, at der i de opgørelser som bliver lavet, anvendes forskellige ledelsesdefinitioner.

Fra 1983 og frem til 1996 er andelen af kvindelige topledere i staten, kommunerne samt det private erhvervsliv steget betydeligt procentuelt. Men hvis man betragter udviklingen mere nøjternt, kan det konstateres, at mændene stadigvæk sidder på mellem 90 og 95 pct. af toplederstillingerne i Danmark. Selvom staten har en lidt højere andel kvindelige topchefer end det private erhvervsliv, er forskellen meget lille. Dette illustreres blandt andet ved, at der for tiden ikke er nogen kvindelig departementschef. Men også i kommunerne er kvindeandelen meget lille blandt topledere, idet mænd stadigvæk udgør over 90 pct. af landets kommunaldirektører.

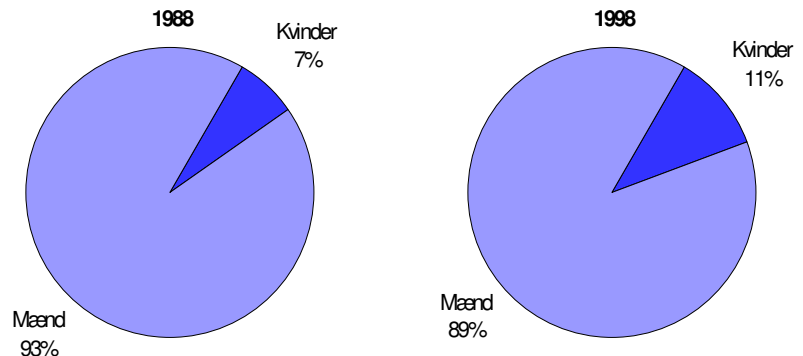
Figur 7.10

Kilde: Materiale i Danmarks Statistik

Figur 7.11

Kvindeandelen i bestyrelserne for landets 50 største virksomheder (efter omsætning)

Kilde: Greens 1988 og 1998 samt Børsens Nyhedsmagasinet november 1988 og 1998

Det er tidligere vist, at andelen af kvinder i de statslige selskabers bestyrelser udgjorde 26,5 pct. Hvis man sammenligner med andelen af kvinder i bestyrelserne hos landets 50 største virksomheder, er 26,5 pct. et højt tal. I 1988 havde mændene 93 pct. af bestyrelsespladserne, og i 1998 var tallet faldet til 89 pct. Det skal bemærkes, at der er meget stor forskel fra virksomhed til virksomhed, idet der i halvdelen af bestyrelserne slet ikke var kvinder repræsenteret. Hverken i 1988 eller 1998 var der en kvindelig formand i nogen af bestyrelserne for landets 50 største virksomheder.

Personale i ledende stillinger i staten

Inden for staten findes, som et af de få områder, tilgængelig statistik over personale i ledende stillinger.

Ledende stillinger i staten omfatter lønramme 37 og opefter, hvilket indebærer at der er tale om kontorchefer, sekretariatschefer, afdelingschefer, departementschefer og direktører.

Tabel 7.1

Andel kvinder og mænd i udvalgte ledende stillinger i staten

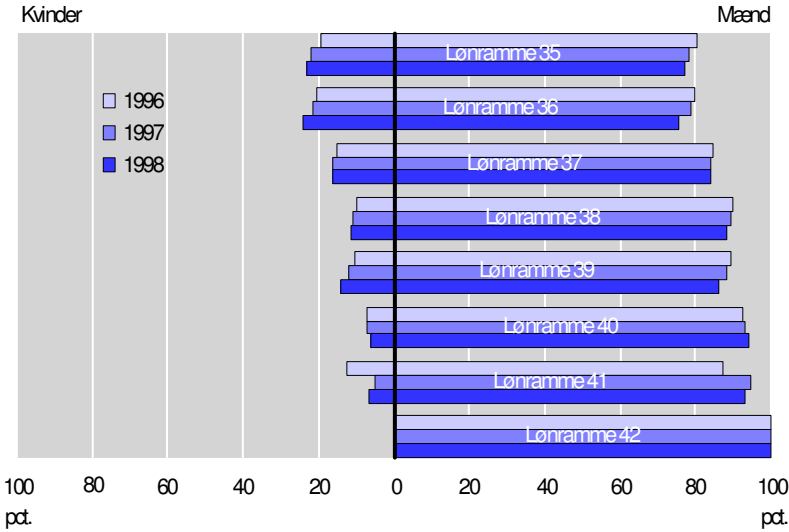
	Dommere		Kommunal- direktører	Departement- chefer	Direktører
	I alt	heraf højesteret			
	pct.				
Kvinder	30	16	9	0	11
Mænd	70	84	91	100	89

Kilde: Materiale i Økonomistyrelsen 1998, Justitsministeriet 1999 samt Hof og Stat 1998

At mændene er i stigende overtal, jo højere man kommer op i lønrammerne, fremgår tydeligt af figurerne. I lønramme 35-36 udgør kvinderne knap 25 pct. af de ansatte. Blandt kontorchefer (lønramme 37) udgør kvinderne 16 pct. I den øverste lønramme er der ingen kvinder, mens der i den næstøverste lønramme blandt statsansatte kun er 7 pct. kvinder. Fordi der antalsmæssigt er så få kvinder i lønramme 41, kan selv små udsving i antallet af mænd eller kvinder give store procentvise udsving. Netop i lønramme 41, er antallet af kvinder fordoblet i perioden fra 1996 til 1998 (fra 1 til 2), mens antallet af mænd er firedoblet (fra 7 til 28).

Figur 7.12

Kvindelige og mandlige ledere i staten, fordelt efter løntrin

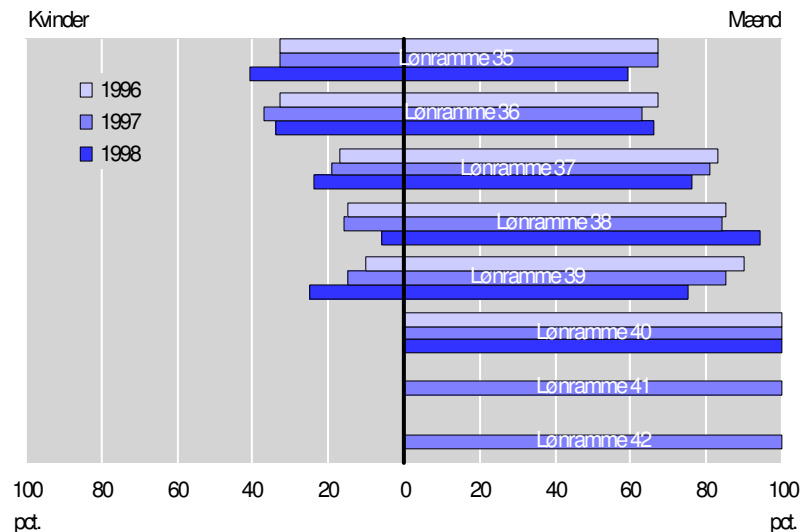
Kilde: Økonomistyrelsen

Figur 7.13, der viser andelen af nyansatte kvinder i staten, er medtaget for at følge udviklingen i andelen af kvinder på ledende poster i staten.

Kvindernes andel af nyansatte specialkonsulenter har i perioden fra 1996 til 1998 udgjort mellem 30-40 pct. For specialkonsulenter i lønramme 35, er der tegn på en stigning, idet kvindernes andel er steget med 8 pct. på 2 år. Andelen af nyansatte mandlige kontorchefer har været faldende i perioden fra 1996 til 1998. I 1996 udgjorde mændene 83 pct. af de nyansatte kontorcheferne, mens de i 1998 "kun" udgjorde 76 pct. Kvindernes andel af nyansatte i lønramme 37 er således steget med 7 procentpoint i denne periode. Til gengæld kan der konstateres et betydeligt fald i andelen af nyansatte kvinder i lønramme 38. Hvor de i 1996 og 1997 udgjorde henholdsvis 15 og 16 pct., udgjorde kvinderne kun 6 pct. af de nyansatte afdelingschefer i 1998. I lønramme 39 er andelen af kvinder vokset fra 10 til 25 pct. Man skal dog være varsom med konklusioner, da antallet af ansættelser er få i disse lønrammer.

Figur 7.13

Nyansatte kvinder og mænd i staten, fordelt efter løntrin

Kilde: Økonomistyrelsen

Det kan derfor konstateres, at både blandt de nyansatte og de personer, som har været ansat 1 år eller mere, udgør kvinderne en meget lille andel.